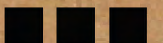

TÜRKİYE TASARIM KRONOLOJİSİ

İLETİŞİM VE REKLAM

Bu çalışma

3. İstanbul Tasarım Bienali:

BİZ İNSAN MIYIZ?

Türümüzün Tasarımı

2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl

için **Gökhan Akçura** ve **Pelin Derviş** tarafından hazırlanmıştır.

Barış Gün'ün katkıları ve **Studio-X İstanbul**'un desteğiyle.

Editoryal destek: **Ceren Şenel**, **Erim Şerifoğlu**

Grafik tasarım: **Selin Pervan**

19. YÜZYIL

ALAMET-İ FARİKA

Çarşılara bakalım. İmalatçı malını, esnaf dükkanını belirlemek istiyor. Aracı işaret. Mesaj vermek istiyor tüketiciye. "Beni tanı" diye seslenmeye çalışıyor. Ya ürünün modelini, çalıştığı aracın benzerini asıyor dükkan önüne ya da farklı, ilginç bir işaretini. Terzi makas asıyor, namı "makası güzel" kalıyor. Ayakkabıcı çizme konduruyor tepesine. Bilin ki, Kapalıçarşı geçmiş zamanda fenerli, gemili dükkanlarla doludur. Okuyanı yazanı az bir toplumda, görsel mesajlar elbette çok önem taşır. Osmanlı kentinde de göze hitap eder satıcı. İşaretini koyar ki, anlatan dile getirebilsin, tarif edebilsin. Dükkanların yanı sıra ürünler de işaret taşır. Maksat müşteri daha kolay isteyebilsin. "Arslanlı basma" desin; pehlivanlı pazen; horozlu sigara kağıdı; gül resimli sabun...

"Alamet-i farika" malları belirler. Cumhuriyet'in ilk yılları Yunus ve Kurt çimentoları ilan savaşı yapar. Ev kadını mutlaka Altınbaş çivit kullanır. Baharat ambalaja girer, Çapamarka adını alır. Elbette amblem değildir bunlar; ama görevini başarıyla yapan işaretler... Hafıza biçimini işaretler belirlemektedir. Markalar, damgalar, armalar, alametler dönemindeyiz.

1831 OSMANLI DEVLETİ'NİN İLK RESMİ GAZETESİ TAKVİM-İ VEKAYİ ÇIKTI

1831 İLK TAŞ BASKI MATBAASI

Baskı için taşa yazı yazma yöntemi (litografya) 1796'da Praglı Alois Senefelder tarafından tesadüfen bulunur, 1814'ten itibaren yaygınlaşır. Osmanlı İmparatorlu'nda ilk taş baskı Mehmet Hüsrev Paşa'nın desteğiyle 1831 yılından itibaren uygulanır. Bu teknik, temel olarak taşa yağlı mürekkep kalem ile yazılan yazıların kezzaplı su dökmek suretiyle harflerin çevresini çukurlaştırarak kabartma harflerle kaplı bir yüzey elde etmek ve buna mürekkep sürerek basmaktır. İstanbul'da ilk taş baskı matbaasını Henry Caillol ve Jacques Caillol adlı iki Fransız kurmuştur. Romanya'ya konsolos tayin edilen Jacques Caillol, akrabası olan Henry Caillol ile birlikte 1831 yılında Marsilya üzerinden İstanbul'a gelir. Bu iki sanatkar ruhlu yabancı, İstanbul'da gördükleri yazma eserlerin mükemmelliğine hayran kalırlar. Fransa'da taş basmacılığını merak edip öğrenen Henry Caillol, bu tekniği İstanbul'da yaşama geçirmesinin çok karlı bir iş olacağını düşünerek Jacques Caillol'u da Romanya'ya gitmekten vazgeçirir. Henry Caillol bir hoca tutarak Türkçe öğrenmeye başlar.

Bir süre sonra kurdukları ilişkilere de güvenerek Harbiye Nezareti'ne başvurarak bir taş baskı matbaası kurmak için izin alırlar. Fransa'ya bir matbaa makinesi ısmarlanır. Bu matbaa Harbiye Nezareti'nin (bugünkü İstanbul Üniversitesi Rektörlük binası) müştemilatında çalışmaya başlar. Mehmet Hüsrev Paşa matbaanın hizmetine çalışmak ve bu sanatı öğrenmek için elli nefer verir. İlk basılan eser de 1831 yılında Mehmet Hüsrev Paşa'nın *Nuhbetü't-Talim*'i olur.

1840 OSMANLI DEVLETİ SINIRLARINDA İLK YARI RESMİ GAZETE CERİDE-İ HAVADİS ÇIKTI

Ceride-i Havadis, 31 Temmuz 1840 ile 26 Eylül 1864 tarihleri arasında, başlangıçta on günde bir, 139. sayısından itibaren (1843) haftalık olarak toplam 1212 sayı neşredilir. 40 x 27 cm ölçüsünde ikişer sütunlu dört sayfa olarak yayıma başlayan gazetenin sütun sayısı 329. sayıdan (1263/1847) itibaren üçe çıkar. *Ceride-i Havadis*'in yayın hayatına başlamasının ilginç bir öyküsü vardır. *Morning Herald* gazetesinin İstanbul muhabirliğini de yapmakta olan William Churchill adlı bir tüccar, 1836 yılında bir gün Kadıköy'de avlanırken bir çocuğu yaralar. Bunun üzerine yakalanıp Üsküdar muhafızlığına götürülür ve tutuklanır. Ama o dönemde kapitülasyonlarla yabancılara geniş hak, yetki ve dokunulmazlıklar tanındığı için İngiliz Elçiliği işe el koyar ve Churchill salıverilir. İş bununla da bitmez, zamanın Dışişleri Bakanı Akif Paşa azledilir. Churchill'e de pırlantalı bir nişan, on bin kantarlık zeytinyağı ihracı için bir ferman, bir de gazete çıkarma izni verilir. O sırada eski Dışişleri Bakanı Akif Paşa iç işlerine getirildiği için Churchill gazete imtiyazını kullanmaya cesaret edemez, ama birkaç yıl sonra Akif Paşa bu görevden ayrılır ayrılmaz Churchill gazetesini çıkarmaya karar verir. Hamidiye Türbesi karşısında, şimdi Dördüncü Vakıf Han'ın bulunduğu yerde, bir basımevi kurarak gazetesini yayımlanmaya başlar.

1840 İLK POSTA HİZMETİ

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk posta hizmetleri 7-19 Ekim 1840 tarihlerinde İstanbul ile Edirne arasında hizmete başlar. Posta, her Pazartesi İstanbul'dan gider ve her Cumartesi Edirne'den gelir. Bu dönemde 100 tatar seçilir ve bunlardan biri tatar ağası tayin edilerek, Postane-i Amire adı altında kurulan posta idaresine bağlanır. Postane-i Amire'nin bir de müdürü vardır, düzenli posta idaresi bu şekilde oluşturulmuştur. Posta ücreti, mektubun ağırlığına ve gideceği mesafeye göre tespit edilir, sonra posta müdürü zarfın üzerine posta damgası basar, ardından "ücreti alınmıştır" veya "ücreti alınacaktır" gibi bir ibare konur.

**MISIR ÇARŞISI'NDA ÖNÜNDE GEMİ ALAMETİYLE BİR
AKTAR, İSTANBUL**

Kaynak: Gökhan Akçura Arşivi

1855 OSMANLI'DA TELGRAF

İstanbul Ansiklopedisi, "Telgraf" maddesine göre: Amerika'da 1845 yılında ilk telgraf hattının faaliyete geçmesinin hemen arkasından, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk telli telgraf denemesi 9 Ağustos 1847'de sarayda yapılır ve bunun başarılı olması üzerine mors alfabesinin mucidi S. Morse'a Sultan Abdülmecid tarafından bir madalya verilir. İlk telgraf hattının çekilmesi ise Kırım Savaşı'na rastlar (1853-1856). Müttefik güçler İstanbul-Varna-Balıklava (Kırım kıyılarında) arasına bir deniz kablosu döşer; Varna-Şumnu-Ruşçuk-Bükreş hattı Avusturya-Macaristan devleti sınırına kadar uzatılarak Avrupa şebekesiyle bağlanır ve hattın döşendiği müjdesi de padişaha telgrafla bildirilir. Bu hatların mülkiyeti savaştan sonra Osmanlı Devleti'ne bırakılır.

Yazar M. Orhan Bayrak ise, *İstanbul Tarihi* kitabında ilk telgrafa ait şu bilgileri verir: "İstanbul'da ilk telgraf haberleşmesi, 9 Eylül 1855 tarihinde İstanbul-Edirne-Şumnu ile yapıldı. Bu telgraf hattında ilk Türk telgrafçısı Mehmet Efendi ilk telgraf olarak, 'Asakir'i Müttefika Sivastopol'a göndermişlerdir' haberine ait zafer telgrafını almıştır."

1856 SIEMENS & HALSKE, OSMANLI İMPARATORLUĞU'NA İLK TELGRAF MAKİNESİNİ GÖNDERDİ

1855 yılında İstanbul Telgraf Merkezi kurulur. 1856 yılında ise Siemens & Halske, Osmanlı İmparatorluğu'na ilk telgraf makinesini gönderir.

1860 İLK ÖZEL GAZETE *TERCÜMAN-I AHVAL* YAYINA BAŞLADI

İlk özel gazete olan *Tercüman-ı Ahval*, Agah Efendi tarafından İstanbul'da 1860-1866 yılları arasında 792 sayı yayımlanır. Haftalık olan *Tercüman-ı Ahval*, 40 x 55 cm boyutundadır. Gazetede, "Havadis-i Dahiliye" ve "Havadis-i Hariciye" başlığı altında verilen iç-dış haberler, ülke dışında yayımlanan ya da Beyoğlu'nda çıkan yabancı gazetelerden çevrilen siyasal haber ve makaleler, çoğu çeviri olan ansiklopedik bilgiler yer alır. Gazetede resmi ve özel ilanlar da önemlice bir yer tutar.

1864 MATBUAT NİZAMNAMESİ

Fransız basın yasasından esinlenerek hazırlanan Matbuat Nizamnamesi (Basın Tüzüğü), ön sansürü kaldırır, basın suçları için özel bir mahkeme kurulmasını öngörür. Ancak gazete çıkarmak izne tabidir. Osmanlı yöneticileri, yabancı devlet yöneticileri ve elçiler aleyhinde yayın yapılması yasaklanmaktadır. Denetim için Matbuat Dairesi kurulur.

1869-1870 KADIN VE MİZAH KONULARINDA İLK GAZETE İLAVELERİ

Terakki, 1868-1871 yıllarında İstanbul'da yayımlanan bir siyasi gazetedir. İlk kadın ve mizah gazetelerini *Terakki* çıkarır. Yayın hayatına girdikten bir süre sonra yayımlanmadığı pazar günleri kadınlar için *Terakki Muhadderat* adıyla bir ilave çıkarır. 1869-1870 yıllarında 48 sayı çıkan bu ilavede kadınların eğitilmesi ve toplum içinde yeni bir kimlik kazanmasının gereği vurgulanır. Kadınların toplumu yüceltici rolüne işaret edilen gazetede kızların öğrenim görmesinin önündeki engellerin kaldırılması istenmekte, ayrıca ev idaresinden ve tutumlu yaşamının lüzumundan bahseden yazılara yer verilmektedir. 1870 yılı içinde gazete, esas sayılarla birlikte haftada bir, genellikle arka yüzleri boş ve birer yaprak halinde nükte ve hikayelerden oluşan ilaveler verir.

1869-1870 TÜRK EDEBİYATININ İLK ÇOCUK DERGİSİ: *MÜMEYYİZ*

Çocuklar için hazırlanan ilk dergi olan *Mümeyyiz*, aynı adla yayımlanan bir siyasi gazetenin haftada bir (Cuma günleri) çıkarılan ekidir. *Mümeyyiz*'in hedef kitlesi, ilk öğrenim çağındaki çocuklardır. Bu dönemdeki çocukların iyi yetişmelerine katkıda bulunabilmek için dergide telif yazılara, çevrilere, hikayelere ve diğer çalışmalara yer verilir. Dergi toplam 49 sayı çıkarılır.

1871 POSTA VE TELGRAF NEZARETİ

Posta ve Telgraf nezaretleri birleştirilerek Posta ve Telgraf Nezareti oluşturulur.

1876 KANUN-İ ESASİ'DE BASIN

İkinci Abdülhamid'in tahta çıkmasından sonra 23 Aralık 1876'da ilan edilen Kanun-i Esasi'nin 12. maddesinde "Matbuatın kanun dairesinde serbest" olduğu ifade edilir. Bu, basın özgürlüğü adına atılan ilk adımdır. Ancak kısıtlayıcı hükümler getiren Matbuat Nizamnamesi de yürürlüktedir. Savaş ortamı ve ülkedeki gerginlik, Osmanlı yönetimini basın özgürlüğünü kısıtlayan tedbirler almaya yöneltir.

1876-1919 GAZETE VE DERGİLERİ

Yeni Gazete, *Tanin*, *Mizan*, *Hukuk-u Umumiye*, *Serbesti*, *Sadayı Millet*, *Şura-yı Ümmet*, *Takvim-i Vekayi*, *Osmanlı* ve *Tercüman* gazeteleri başta olmak üzere II. Meşrutiyet'in 1908 yılındaki ilanından 1918 yılının sonuna kadar çok sayıda gazete ve dergi yayımlanır. Dönemin önemli yayınları:

Tercüman-ı Hakikat (1878), *Sabah* gazetesi (1882), *Servet-i Fünun* dergisi (1891), *İkdam* gazetesidir (1894).

1877 ÖZGÜRLÜKÇÜ BASIN YASASI GİRİŞİMİ

Mithat Paşa'nın Sadrazamlığı (31 Temmuz 1872 – 19 Ekim 1872) sırasında Kanun-ı Esasi'ye uygun bir basın yasası hazırlanması için hazırlıklara başlanır. Mithat Paşa'nın görevden uzaklaştırılması üzerine basın yasasının niteliği değişir. Tasarıya, gazete çıkarmak için kefalet akçesi yatırılması ve ruhsat alınması zorunlulukları ile ülkede mizah gazetesi yayınının yasaklanmasını içeren maddeler konulmak istenir. Meclis'te uzun tartışmalardan sonra kefalet akçesi ve mizah gazetelerinin yasaklanmasını içeren maddeler çıkartılır. Tasarı 2 Mayıs 1877'de kabul edilmişse de yasa Padişah tarafından onaylanmadığı için yürürlüğe girmez. 14 Şubat 1878'de Meclis-i Mebusan'ın kapatılarak Birinci Meşrutiyet'in sona ermesinin ardından basına karşı tutum sertleşir.

1878 SANSÜR KURULLARI

1878'de kurulan sansür heyeti, Dahiliye Nazırlığı Matbuat-ı Dahiliye Müdürlüğü'ne bağlanır. Gazete yazı işleri müdürleri, gazeteye girecek bütün yazıların provalarını her akşam sansür kuruluna sunmaya başlarlar. Sansür memurları, gerekli gördükleri yazı, paragraf, cümle veya kelimeleri çıkardıktan sonra provaları gazeteye geri gönderirler. Dış basını incelemek amacıyla da Hariciye Nazırlığı'nda Matbuat-ı Hariciye Müdürlüğü kurulur.

1881 İLK TELEFON HATTI

Dünyada telefonun icat edildiği tarih olarak, Alexander Graham Bell'in yardımcısı Thomas Watson ile telefon görüşmesini yaptığı gün olan 10 Mart 1876 kabul edilir. İstanbul'da belki de daha eski bir tarihte, Sultan II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki özel dairesinde bir telefon tesisatı kurulduğu söylenirse de, elde bunu kanıtlayacak bir bilgi bulunmamaktadır; araştırmacılar genellikle 1881 yılında Soğukçeşme'deki eski telgrafhane binası ile Yeni Cami Postahanesi arasına çekilen hattı, ülkemizdeki ilk telefon hattı olarak kabul ederler. Bu tarihten sonra İstanbul'daki bazı kurumlar arasında, çok sınırlı sayıda da olsa bazı hatlar çekildiği bilinmektedir; ama olumlu anılar bu kadarla sınırlıdır. Sonrası büyük bir sessizlik. Telefon haberleşmesinin Osmanlı İmparatorluğu'nda bu tarihten sonra gelişmemesinin nedeni Sultan II. Abdülhamid'in birçok yeni icat gibi, telefondan da pek hoşlanmamasından kaynaklanır.

1886 PADİŞAH EMRİYLE TELEFON YASAKLANDI

Bu ilk dönemde sözü edilen sınırlı sayıdaki hat da, 16 Ağustos 1886 tarihinde (Galata Liman İdaresi ile Kilyos'taki tahlisiye servisi arasındaki hat dışında) padişahın emriyle kaldırılır. Bu yasaklama II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılına kadar sürer.

1901 TÜRK BASIN TARİHİNİN İLK GREVİ

Türkiye'deki ilk basın grevi 1901 yılında yaşanır. Abdülhamid acımasız sansürle ezilen basınla ilişkilerini düzeltmek amacıyla pul vergisini kaldırma kararını alır; bunun üzerine gazeteciler, gelirleri artan patronlarından zam isterler. Ancak bu istekleri kabul edilmez. *Sabah* ve *İkdam* gazetelerinin çalışanları işi bırakma kararı alır ve bu iki gazeteyi sarsmak için kapanmakta olan *Saadet* gazetesini 25'er lira koyarak yayın hayatına sokarlar. 25'er liralık borca giren ve ücret gelirleri de giden gazeteciler sonunda *Saadet*'i yayımlamaktan vazgeçerler ve eylemleri hiçbir amaca ulaşmadan biter.

1908 TELEFON YASAĞI KALDIRILDI

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra telefon konusundaki yasak kaldırılır, fakat Posta ve Telgraf Nezareti, telefonu hükümet tekelinde kabul ettiğinden kimseye ruhsat verilmemiştir.

1908 BASINDA SANSÜRÜN KALDIRILMASI VE ÖZDENETİM

24 Temmuz 1908'deki İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra gazeteciler Sirkeci Garı'nda toplanarak gazeteleri sansüre göndermeme kararı alırlar. Bu gün, sansürün kaldırılması sebebiyle daha sonra "Basın Bayramı" olarak kabul edilir.

İkinci Meşrutiyet'ten sonra dönemin önde gelen gazetecilerinin girişimiyle Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye kurulur. Genelde mesleki dayanışmayı ön plana çıkarmak için kurulmakla beraber Cemiyet, basın suçlarının yargılanmasında "Heyet-i Adl" (jüri) görevini üstlenerek bir özdenetim işlevi görür. Osmanlı Matbuat Cemiyeti 1911'de Türk Matbuat Cemiyeti'ne dönüşür.

1908 İLK SOSYALİST GAZETE GAVE ÇIKTI

İlk sosyalist gazete 1908 yılında çıkan ve liberal sosyalizmi savunan haftalık *Gave* gazetesidir.

1909 ANAYASA'DA BASIN SANSÜRÜNÜ ENGELEYEN HÜKÜM

1909 yılında yapılan değişiklikle Kanun-i Esasi'nin 12. maddesi "Matbuat kanun dairesinde serbesttir, hiçbir veçhile kablettab teftiş ve muayeneye [basım öncesi denetim ve incelemeye] tabi tutulamaz" şeklinde değiştirilerek, Anayasa'ya sansürü önleyen hüküm konur. 18 Temmuz 1909'da Basın Kanunu çıkarılır. Kanun, 1931 yılına kadar çeşitli değişikliklerle yürürlükte kalır.

1909 BÜYÜK POSTANE VE POSTA, TELGRAF VE TELEFON NEZARETİ

Büyük Postane binasının inşasına Posta ve Telgraf Nezareti binası olarak hizmet etmek üzere 1905 yılında başlanır. 1909 yılında inşaatı tamamlanan binanın adı 1930'larda Yeni Postane, sonradan Büyük Postane olur. Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın ilk örneklerinden olan yapının mimarı Vedat Tek'tir. Binanın bir bölümünde 1927'den sonra İstanbul Radyosu da yayınlarını sürdürür. 1958 yılında tamamen posta ve telgraf işlerinde kullanılmaya başlanır. Günümüzde İstanbul Avrupa Yakası PTT Başmüdürlüğü olarak hizmet etmekte, giriş katında ise tam teşekküllü bir postane (Sirkeci PTT Merkezi) yer almaktadır. İçinde ülkenin iletişim ve telekomünikasyon tarihi hakkında bir müze de barındırır.

1911 OSMANLI TELGRAF AJANSI KURULDU

İlk yerli haber ajansı olan Osmanlı Telgraf Ajansı (1911-1914) kurulur.

1911 İSTANBUL'DA İLK TELEFON ŞİRKETİ KURULDU

1911 yılında İngiliz işadamı Herbert Lows Webbe tarafından Dersaadet Telefon Anonim Şirket-i Osmaniyesi adlı bir şirket kurulur. Daha sonra İstanbul Telefon Şirketi adını alacak olan kuruluşun ana sermayesi İngiliz, Fransız ve Amerikalı işadamlarına aittir. Kullanılan teknoloji Amerikan Western Electric markasını taşır. Bu şirket Yeşilköy'den Rumeli Kavağı'na, Pendik'ten Anadolu Kavağı'na kadar telefon santral ve şebekelerini kurma ve işletme imtiyazını elde eder. Şirket 6400 hatlık Beyoğlu, 9600 hatlık Tahtakale ve 2000 hatlık Kadıköy santrallerini ancak üç yıl sonra, 28 Şubat 1914 tarihinde faaliyete geçirir.

1913 SANSÜRÜN DÖNÜŞÜ

Basın Kanunu'nun yürürlüğe girmesine rağmen, 1913 yılında İttihat ve Terakki taraftarı subaylarca yapılan ve tarihimizde "Bab-ı Ali Baskını" olarak nitelendirilen

hükümet darbesinden sonra sansür geri gelir. 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgalinden sonra sansüre işgal kuvvetleri de katılır.

1915 İLK TELEFON REHBERİ YAYIMLANDI

Görebildiğimiz en eski İstanbul Telefon Rehberi (daha doğrusu kılavuzu, çünkü ilk baskılarda "rehber" yerine "kılavuz" olarak adlandırılır) 1916 tarihini taşır ve "5. baskı" olduğu belirtilmektedir. Şebekenin sadece bir yıl önce çalışmaya başladığını düşünürsek, bu kısa süre içinde beş baskı yapmasını, abone sayısının hızla artmasına ve rehberin aranan bir yayın haline gelmesine bağlayabiliriz. Sunuş yazısında, 1000'in üzerinde aboneye sahip olduğunu belirten İstanbul Telefon Şirketi, reklamlarla ilgili bilgi vermek için özel bir sayfa ayırır. İki dilde (Türkçe ve Fransızca) yayımlanan 1916 rehberinde numara aralarında verilecek küçük ilanlar dışında; tam, yarım ya da çeyrek sayfa ilanlar için ayrı bir tarife belirlenir. Buna göre iki dilde (yani iki ayrı bölümde birden) yayımlanacak tam sayfa bir ilan için 5 lira ödemek gerekir. Bu fiyat yarım sayfa için 3, çeyrek sayfa için ise 2 liraya düşer.

1919 HOFFER, SAMANON VE HULLİ İLANAT ACENTESİ

Türkiye'nin ilk reklam ajansı olan İlançılık'ın temelleri 1909 yılında atılır. Fikirlerin oluşması ve Türkiye'de ilk kez bir reklam ajansı kurma hayalinin gerçeğe dönüşmesi bu yıla rastlarsa da savaşlar, krizler derken ajansın tam faaliyetlerini yoğunlaştırması 1919'u bulur. Kahire'deki ajans müdürlüğünü bırakıp İstanbul'a gelen Ernest Hoffer, İlançılık'ın kurucularından David Samanon ve sektörde tecrübeli Jak Hulli bir araya gelip, savaştan yara alan İlançılık'ı yeniden canlandırırlar. Böylelikle üç ortaklı bir reklam ajansı kurulur.

Balkan Savaşı'ndan sonra, Kahire'deki ünlü Ajans Havas'ın yöneticiliğini yapan Ernest Hoffer, İstanbul'a gelir ve David Samanon ile işbirliğine girer. Bu işbirliğine I. Dünya Savaşı nedeniyle bir süre ara verilir. 1919'da Jak Hulli'nin katılımıyla Ankara Caddesi, Kahramanzade Hanı'nda Hoffer Samanon ve Hulli İlanat Acentesi adını alarak faaliyete devam eder. Türkiye'nin ilk telefonlarından 94 ve 95 numaralarına sahip olan bu ajans, şirketin reklam sloganını da bu telefonlara bağlı olarak türetir. Reklamverenlere, "94 veya 95 no'ya telefon ediniz, reklamlarınız istediğiniz gazetelerde neşredilsin" diye seslenir. Sütun-santim kavramını Türk reklam sektörüne ilk olarak Hoffer, Samanon ve Hulli İlanat Acentesi getirir. Buna göre santim fiyatları 30-50 kuruş arasındadır. 1933 yılında gazete sahipleri, aralarında toplanıp İlançılık Reklam Ajansı'nı kurarlar. Amaç, ajansa

1

2

1 - 1934 YILININ İSTANBUL TELEFON REHBERİNDE TELEFONLA İLGİLİ BİR REKLAM
Kaynak: Gökhan Akçura Arşivi

2 - 20. YÜZYIL BAŞINDA BEYOĞLU'NDA DUVAR AFİŞLERİ, İSTANBUL
Kaynak: Gökhan Akçura Arşivi

vermiş oldukları %25 ajans ücretini paylaşmaktır. Sermayeyi Türkiye İş Bankası temin eder ve idaresini eline alır. Türkiye İş Bankası, reklam müdürü Kemal Salih Sel'i İlanlık Reklam Ajansı'na İdare Müdürü olarak tayin eder.

1919-1922 KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİNDE BASIN

Basının gücünü çok iyi bilen Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı döneminde, milli mücadele hareketinin iç ve dış kamuoyuna duyurulmasını sağlamak bakımından Anadolu basınına destek verir. İstanbul basınına karşı mesafeli davranan Mustafa Kemal, *Hakimiyet-i Milliye*, *İrade-i Milliye* gibi gazetelerin yayımlanmasını, Anadolu Ajansı ve Matbuat İstihbarat Müdüriyeti Umumisi'nin (Basın Yayın Genel Müdürlüğü) kurulmasını sağlar.

Mücadele ruhunun kitlelere yayılmasında büyük rol oynayan *İleri*, *Yeni Gün*, *Akşam*, *Vakit*, *İrade-i Milliye*, *Hakimiyet-i Milliye* gibi gazete ve dergiler yayımlanır. Bu dönemde taşra basını: *Hakimiyet-i Milliye* (1920), *Yeni Gün* (1920), *İrade-i Milliye* (1920), *İzmir'e Doğru* (1919). Dönemin dergileri: *Ümid*, *Aydede*, *Büyük Mecmua*, *Aydınlık*.

1920 ANADOLU AJANSI KURULDU

6 Nisan 1920'de kurulan Anadolu Ajansı, TBMM'nin çıkardığı ilk yasaları duyurur; Milli Mücadele'nin ve Kurtuluş Savaşı'nın her aşamasına, Cumhuriyet devrimlerine tanıklık eder. İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgali ve Meclis-i Mebusan'ın kapanması üzerine Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da toplanacak Meclis için seçim yapılmasını illere bildirir. Artık İstanbul'da kalınamayacağını gören bazı aydınlar da bir süredir Milli Mücadele'ye katılmanın yollarını aramaktadır. Bu gelişme, Anadolu Ajansı'nın kuruluşunu da sağlayacaktır. Ankara'ya doğru yola çıkan iki ayrı kafilede yer alan gazeteci Yunus Nadi (Abalıoğlu) ile gazeteci yazar Halide Edip (Adivar), 31 Mart'ta Geyve'de buluşurlar. Tren istasyonundaki mola sırasında Ankara'ya gider gitmez ilk iş olarak "bir ajans teşkilatı" kurulmasının gerekliliğini görüşürler. Mustafa Kemal Paşa'nın karargahı "Ziraat Mektebi"nde (şimdi Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü) Anadolu Ajansı'nın kurulması gündeme getirilir ve çalışmalarını günümüzde de sürdüren ajansın kuruluşu gerçekleştirilir.

1921 İLAN KÖŞKLERİ

Reklam ajansları ile *outdoor* arasında kaynaklarda yer alan ilk döneme ait bir bilgi, 1921 yılında *Ümid* dergisinde yer alan bir ilandadır. Bahçekapı Anadolu Han'da bulunan Şark İlanatı Umumiye Şirketi'nin verdiği ilanda şunlar yazar:

"Memleketimizde ilancılığı en son ve medeni şekliyle tatbik eden yegane şirkettir. İlancılığın esas bir memleketin en kalabalık mahallerini seçmek ve mümkün mertebe fazla ahali tarafından okunmasını temin etmektir. Ancak en munasip bir mevkiye yapıştırılan bir ilan, pek az zaman sonra diğer bir ilanla örtülürse maksat yerine gelmemiş demektir. İşte Şark İlanatı Umumiye Şirketi gerek ilanları yapıştırma hususunda tatbik ettiği usul ile, gerekse daimi ve muntazam bir kontrol ile bu gayeyi elde etmiştir. Şark İlanatı Umumiye Şirketi şehri emanet [Belediye] makamının ruhsatıyla başkentin önemli mevkilerinde elli adet ilan köşkü dikmiştir. Pek az zaman zarfında bu köşklere gösterilen rağbet bu surette ilancılığın kıymetini ispata kafidir. Şirket İstanbul'un ve Beyoğlu'nun en mutena caddelerinde ve bilhassa kendisine ait duvarlarına muntazam duvar ilanları yapıştırır. Ve bu hususta hiç bir benzeri ile rekabet edilemeyeceğinden emindir." Şirketin normal gazete ilancılığı da yaptığı belirtilen ilanın ortasında "şirketin mutasarrıf olduğu ilan köşkü"nü desen olarak çizimi yer alır. İlanın iki yanında slogan olarak: "Ticaretin ruhu rehberdir" ve "İlancılıkta esas sürat ve intizamdır" yazılıdır.

1923 CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA BASIN YAYIN HAYATI

Ankara'da *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Yeni Gün* gazeteleri yayınlarına devam etmektedir. *Yeni Gün*, 7 Mayıs 1924 tarihinde İstanbul'a taşınır ve *Cumhuriyet* adını alır. Bu dönemde İstanbul'da yayını sürdüren gazeteler arasında Siirt milletvekili Mahmut Soydan'ın *Milliyet*'ini, Ali Naci Karacan'ın *Akşam*'ını, Ahmet Cevdet'in (Oran) *İkdam*'ını, İttihatçı geleneğini sürdüren (ve yayını 1926 yılında tatil edilen) *Tanin*'i, Asım (Us) ve Hakkı Tarık (Us) tarafından yayınlanan *Vakit*'i, Ankara'yla ters düşüp 1924 yılında gazetesini kapatan Ahmet Emin'in (Yalman) *Vatan*'ını görüyoruz. İstanbul gazetelerinin toplamının tirajı 50.000 dolaylarındadır. Diğer İstanbul gazetelerinin tirajları ise şöyledir: *İkdam* 6000, *Vatan* 7000-8000, *İstiklal* 3000, *Vakit* 17.000, *Son Saat* 8000.

Gazetelerin yanı sıra Yusuf Ziya'nın *Akbaba*, Sedat Simavi'nin *Resimli Gazete* ve *Arkadaş*, Zekeriya Sertel'in *Resimli Ay* ve *Resimli Perşembe*, Kemal Salih'in *Resimli Hafta*, Ahmed İhsan'ın *Servet-i Fünun*, Maarif Vekaleti'nin *Hayat* dergileri Cumhuriyet'in ilk beş yılı içinde öne çıkan dergilerdir. Bu yayınların hepsi Osmanlı döneminden miras aldıkları teknik koşullarla yayınlarını sürdürür. 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükun Kanunu'nun çıkarılmasından sonra muhalif basın kapatılır. Bazı gazeteciler İstanbul, Ankara ve Şark İstiklal Mahkemelerinde yargılanır.

شرق اعلانات عمومیہ شرکتی
Societe générale de publcité en Orient

اعلان عمومیہ شرکتی

اعلان عمومیہ شرکتی

شرکتی انعامیہ صرف اولیٰ
 اعلان عمومیہ شرکتی
 ۲۶ ۲۲ ۲۱

مرکزی : پانچ فوہ آباد مولیٰ خان پورہ
 پتوں : اسیابول ۲۰۰۰

(شرق اعلانات عمومیہ شرکتی)
 امانت جلیبہ سہ رجعتہ بانیانک موانع
 مشہورہ سہ ہندی اسی باء اعلان کو شکی و کر
 ایشدد۔ پنا آنرا مان طرفہ بو کو شکار
 کو ستران دعت بو سوزنہ ایلانمکن
 قہتی انانہ کافیدو
 شرکت: انا سونون ویک و علف ک
 منشلا خادونک ر سنا کھپسہ ناڈ
 دوائلرہ منظم دیوا اعلانون اداق ادر
 بو خصوصہ عیج بر وجہہ رقت ایپہ
 ہر کھنکدن اولندہ
 شرکت: یانخان السنہ خلفہ و مستشر
 بالمدوم غیر تلیرتہ اعون وادناہ انات قبول یدر
 نشہ تصلا آنا ان ایلان فر انا لشد
 شر و سوزنہ رجعا اور محسوس کت ہو

بلا کھنکھوزہ اعلانمکنی کک سول کو معدنی
 لکھہ لطیق ایلن بکابہ شرکتدو۔ اعلان
 لیلیانک سامیر ر کھنکھانک غلیبان عھفری
 احباب و تکلن سرتہ فضلہ اعلیٰ طرفدن
 او تو سنی تا مین ایشکدہ۔ آنحقی انناسب
 بر موافقہ ایشد بر بلان بر اعلان بشک آرزمان
 سو کرہ دیگر براعللابہ ستر ایپاہر۔ معتمد
 فون ایشد دیکدہ۔ ایشتہ (شرق اعلانات
 عمومیہ شرکتی) کک اعلانلری اساق
 خصوصتہ لطیق ایشتہ ہی اسول ایہ و کک
 دانی و منظم بر فونترول ایہ بو یای ایادہ
 ایشددہ

خدمت یوردی

خدمت، استقامت، سرعت و سہولت

سین ناممجان بو کرہ اور سائلانہ و ک انتظام و خدمت ایہ نترابہ بر اضبانہ ظہر اولان (خدمت یوردی) - ہم ہر وقتوں دے
 حسابات اولری اکاون تالی اعتباراً (۱۰۰۰.۰۰۰) ایوا سرمایہل بر شرکت خانہ اعلان ایشدی و دیگر طرفدن
 آادہ اعلانی اولوندیکاز (شرق اعلانات عمومیہ شرکتی) ایہ شرکتک مناسی ایہ ہم ہر ایلانیک بر انا آھندو۔

خدمت یوردی جوهرات خالی و عروج اعلانی اشرا اولوزیتہ ثابت مددک شراطلہ بزم فراصلی ادر باشہ سوزنہ سلفہ و ک
 سہرمان اولوزلرق ایھون اصحاب دولہ تسہلات اولوز ایدہ۔

خدمت یوردی بالمدوم دوائر دستہ وھا کھمہ وری واعنی سوزنات عالیہ و بجاہ ہر بزمہ نامای و اصلاحی لایق
 وھرہ اولوز ایلان تجارتہ و سالیق تھدار۔

خدمت یوردی آکھ مناسم سائلانہ توسط ایدہ۔

اعلان عمومیہ شرکتی

اعلان عمومیہ شرکتی

ÜMİD DERGİSİNDE BİR İLAN

Şark İlanat-ı Umumiye Şirketi adıyla afiş sütunlarını reklamverenlerin hizmetine sunan şirketin

Ümid dergisine verdiği ilan, 1921.

Kaynak: Ömer Durmaz Arşivi

1926 TÜRKİYE'DE İLK KEZ YÜRÜYEN BILLBOARD UYGULAMASI

Daha sonra İlançılık Reklam Şirketi'ni oluşturacak olan Hoffer ve arkadaşları, kısa uçları birbirine bağlı 150 x 70 cm boyutlarında iki sunta hazırlatırlar. Suntanın üzerinde reklamı yapılan ürüne dair mesajlar yer almaktadır. Bu panoyu kırmızı kostüm giymiş ve kafasında fes olan bir adamın üzerine geçirip işlek sokak ve caddelerde dolaştırırlar. Günlük paraya tabi bu insanların sayısı 5 ile 10 arasında değişmekte ve İstanbul'da sokak sokak dolaşmaları gerekmektedir. 1926 yılındaki bu uygulama, Türkiye'de yapılmış ilk yürüyen billboard reklamıdır. Daha sonraları belediye tarafından yasaklansa da bu uygulama, günümüzde "sandviç adam" olarak özellikle üniversite kampüsleri gibi gençlerin yoğun olduğu ortamlarda halen gerçekleşmekte, üzerinde ürün veya hizmetin tanıtımının yapıldığı bir kostüm veya basit bir tişörtle gezinerek yapılan reklam türü yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yürüyen billboard adıyla dünyada da hala kullanılmaktadır.

1927 TÜRKİYE'DE İLK RADYO YAYINI: İSTANBUL RADYOSU

İlk radyo yayın deneyleri daha önceki yıllara uzansa da, Türkiye'de radyo tarihinin başlangıcı olarak Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi'nin 1926 yılındaki kuruluşunu almak gerekir. Devlet desteğiyle kurulan bu şirketin sermayesinin %40'ı İş Bankası'nın, %30'u da Anadolu Ajansı'nındır. Bu kuruluş ilk deneme yayını 1927 yılının Mart başında yapar, programlı ve düzenli yayına ise aynı yılın Mayıs ayında başlar. Radyonun yöneticisi Sedat Nuri'dir (İleri). Stüdyolar Sirkeci'deki Büyük Postane'nin en üst katında yer alır. Kurulduğu dönemde günde 6 saat yayın yapan İstanbul Radyosu Türk ve Batı müziği yayınlarının yanı sıra "söz programları"na (konuşma programları) da yer verir. Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi çalışmalarını duyurmak için bir de *Telsiz* adlı dergi yayınlar.

1930'lar

OUTDOOR REKLAMCILIKTA IŞIK

Outdoor reklamcılığına ışık unsuru girer. İstanbul Elektrik Şirketi, sokakların ve evlerin aydınlatılmasını yeterli bulmayıp, gözünü işyerlerine ve vitrinlere dikmiştir. O günler şu iki slogan pek sık tekrarlanır: "Ziya halkı cezbeder" ve "tenvirat [aydınlatma] sattırır". Giderek slogan tekleşir ve öztürkçeleşir: "Işık sattırır!" Bünyesinde özel tenvirat mühendisleri çalıştıran İstanbul Elektrik Şirketi, verdiği

ilanlarda, aydınlatma iyi olduğu zaman fabrikaların randımanının artacağını, bürolarda işlerin kolaylaşıp çabuk yaşacağını, evlere rahatlık ve neşenin gireceğini, son olarak da mağazalarda satışın çoğalacağını belirtir. Şirket bunu sağlamak için inceleme bürosunu, teşhir salonunu emre amade tutmakta ve tavsiyelerini ücretsiz yapmaktadır. İşyeri ya da evinizdeki aydınlatmalara yönelik "Satie'nin iyi tenvirat şubesi" ve ona bağlı "iyi tenvirat mühendisleri, (...) tekmil tavsiye proje ve keşifnameler" için bir telefonunuzu beklemektedir. Şirketin mühendis ve memurları zaten size yardım etmek için yaşarlar! "Bunu yalnız onlar sırf bir cemile [hoşluk] olmak üzere ve hiçbir saklı endişeye kapılmayarak yaparlar."

İŞ BANKASI'NIN KUMBARALI REKLAMLARI

İş Bankası'nın reklam kampanyasını örgütlemek üzere *Cumhuriyet* gazetesi Yazı İşleri Müdürü Kemal Salih (Sel) Bey görevlendirilir. Kemal Salih Bey, yıllık 25.000 liralık bir bütçe içinde kalarak günümüzdeki deyimiyle dört dörtlük bir "medya planı" hazırlar. Bu plan umum müdürlüğüne onaylanır ve uygulamaya konur. Basın reklamlarının yanı sıra kumbarayı ve İş Bankası'nı hatırlatacak resim ve yazıları içeren reklam panoları tramvay ve tünel arabalarıyla vapurlara; kıraathane, mağaza ve dükkanlara; sinema ve tiyatrolara konulacaktır. Bankanın Ankara'da bir-iki meydana reklam amacıyla büyük kumbaralar yerleştirmek istemesi üzerine, dönemin Valisi Nevzat Tandoğan, kumbaraların üzerine birer saat kadranı yerleştirilerek aynı zamanda halka bir hizmet sağlanması koşuluyla bu kumbaralara izin vereceğini bildirir; banka da bu isteğe uyar. İş Bankası'nın bir dönemini simgeleyen saatli kumbaralar işte böyle ortaya çıkar. Kumbara tarihinde "deve sırtında kumbara reklamı", "uçak kanatlarında bez üstüne yazılmış banka ve kumbara reklamı" (Vecihi Hürkuş 1931) gibi konumuzu yakından ilgilendiren başka anekdotlar da bulunur.

1931 CUMHURİYET DÖNEMİNİN İLK BASIN KANUNU: MATBUAT KANUNU

1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu'nun 50. maddesi gazete kapatmaya, 51. maddesi ise yabancı yayınların Bakanlar Kurulu kararı ile yasaklanabilmesine imkan sağlar.

1934 BİRİNCİ BEŞ YILLIK SANAYİ PLANI

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı, 17 Nisan 1934 tarihinde yürürlüğe konur ve 1934-1938 yıllarında sanayi gelişimini hedefler. SSCB'nin teknik ve mali yardımıyla hayat bulan, Sovyet uzmanların hazırladığı raporların yanı sıra ABD'li uzmanların raporlarından da yararlanılarak, ham maddeleri

1

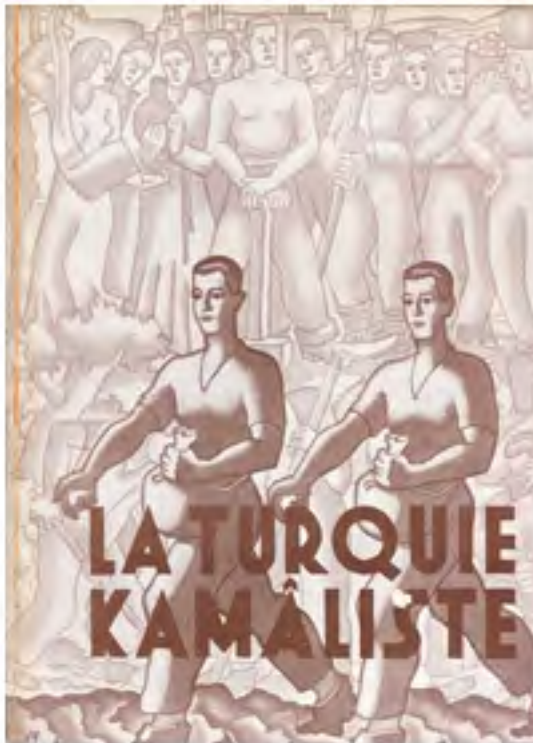

YAVRUMUN PARASI

2

3

1 - İSTANBUL ELEKTRİK ŞİRKETİ'NİN (SATIE)
"İYİ AYDINLATMA DAİRESİ"Nİ TANITIM İLANI
Kaynak: Yedigün, 1 Mayıs 1935

2 - TÜRKİYE İŞ BANKASI'NIN KUMBARA
REKLAMLI KARTPOSTALI
Kaynak: Gökhan Akçura Arşivi

3- LA TURQUIE KEMALISTE DERGİSİ KAPAKLARI

Türkiye’de bulunan veya sağlanabilecek sanayinin kurulması amaçlanır. Büyük sermaye ve ileri teknoloji gerektiren sanayi devlete bırakılır. Kurulmasına karar verilen sanayinin üretim kapasitesi ile Türkiye’nin ihtiyaç ve tüketimi arasında paralellik kurulması hedeflenir. Planda yirmi fabrika kurulması teklif edilir. Ekonomik gelişmenin ülkenin çeşitli yörelerine dengeli bir şekilde dağıtılması hedeflenir.

1934 LA TURQUIE KEMALISTE DERGİSİ YAYIMLANMAYA BAŞLADI

Birbiri ardından devrimler yaşamış ve onuncu yılını arkada bırakmış olan Türkiye Cumhuriyeti, tüm dünyanın ilgi ve merak merkezi olur. Tanınmış yazarlar ve gazeteciler Türkiye’ye gelerek görüşme ve incelemeler yapar; ülkelerine dönünce de seri makaleler, kitaplar yayımlarlar. Tüm bu gelenlerle ilgilenmek görevi de Matbuat Umum Müdürlüğü’ne düşer. Müdürlük, bütün bu meraklara cevap verebilmek ve yeni Türkiye’yi tanıtmak amacıyla *La Turquie Kemaliste* dergisi yanı sıra çeşitli kitaplar, broşürler, albümler, kartpostallar, turistik masa takvimleri yayımlamaya başlar. Bunlardan ilk akla gelen yayınlar şunlar: *Anthologie des Écrivains Turcs d’Aujourd’hui*, *La Turquie Contemporaine*, *L’Instruction Publique en Turquie Républicaine*, *La Turquie en Voie d’Industrialisation*, *La Guerre de L’Indépendance Turque*, *La Turquie en Chiffres*, *La Ferme Modèle d’Orman*, *L’art Turc*, *Politique des Chemins de Fer en Turquie Républicaine*, *Fotoğraflarla Türkiye Albümü*.

1935 BİRİNCİ BASIN KONGRESİ

25 Mayıs 1935’te Birinci Basın Kongresi toplanır ve Basın Birliği kurulması kararlaştırılır.

1936 İLK SELÜLOZ VE KAĞIT ENDÜSTRİSİ TESİSİ KURULDU

1936’da, Birinci Beş Yıllık Sanayi Planınca Türkiye selüloz ve kağıt endüstrisinin ilk tesisi, Sümerbank’a (yani devlete) bağlı olarak İzmit’te kurulur. İzmit’in seçilme nedeni bir kağıt fabrikası için gerekli altyapının yani kömürün, suyun ve işçinin bulunması ve hammaddenin ve mamul maddenin kolay nakledileceği bir kent olmasıdır. O güne kadar kağıt ihtiyacı, ithal edilen ve ülkemizde işlenen kağıtla karşılanmaktadır.

1936 RADYO YAYINCILIĞINDA PTT DÖNEMİ

1936’da, Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi’nin sözleşmesi uzatılmaz ve yayın yapma yetkisi bir kararnameyle PTT’ye devredilir. 1937’de çıkartılan Telsiz Kanunu’yla ruhsatsız radyo alıcısı kullananlara ağır cezalar getirilir. Hem bu cezalar,

hem de II. Dünya Savaşı’nın başlaması, ruhsatlı radyo dinleyici sayısını, dolayısıyla radyonun gelirini artırır. 1936’da 10.000 civarında olan ruhsatlı radyo sayısı, 1939’da 50.000’i aşar. Bu kısa dönemde Ankara’da yeni bir verici istasyonu ve Radyoevi binası inşa edilir. 1940’a kadar süren PTT dönemi yayınlarında ağırlıklı olarak haberler, eğitici programlar, kültür sanat programları, işçi ve köylü programları, çocuk programları, kadın ve ev yaşamı programları, dinleyici mektupları ile eğlence ve spor programları yer alır.

1938 İLK RADYO OYUNU ANKARA RADYOSU’NDA

Ankara Radyosu’nda Radyo Temsil Kolu tarafından ilk kez bir radyo oyunu hazırlanır ve yayımlanır. Temsil Kolu şefi Ekrem Reşit Rey’dir. Radyo temsilcileri haftada bir Cuma günleri yayımlanır.

1938 TÜRK BASIN BİRLİĞİNİN KURULMASI VE BASIN YASASINDA SANSÜR

27 Haziran 1938’de bir yasayla kurulan Türk Basın Birliği yaklaşık 10 yıl hayatta kalır.

Basın Kanunu, 1938 yılında köklü bir değişiklikten geçirilir. Yasayla, yeni gazete ve dergi çıkarılması bir bankadan garanti mektubu alınması önkoşuluna bağlanır. Ayrıca, gazete ve dergi çıkarılması için hükümetten ruhsatname alma zorunluluğu getirilir. 1938 değişikliğinin getirdiği en önemli hükümlerden biri de okul ve üniversite olaylarıyla ilgili haberlerin izinsiz yazılmamasıdır. Böylece yayın sansürünün kapsamı genişletilir.

1939-1945 İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE BASIN

II. Dünya Savaşı döneminde basın üzerinde baskılar artar. Anadolu Ajansı haberlerinin dışında haber kullanılması yasaklanır. Basın Yayın Genel Müdürlüğü’ne Anadolu Ajansı dahil basını denetleme yetkisi verilir. Bir şirket olan Anadolu Ajansı, Basın Yayın Genel Müdürlüğü’ne bağlanmak istenir. 22 Kasım 1940 tarihinde bazı illerde bir ay geçerli olmak üzere ilan edilen ancak yedi yıl süren sıkıyönetim döneminde basın özgürlüğü kısıtlanır, gazeteler sık sık uzun ya da kısa süreli kapatılır.

1944 FAAL REKLAM ACENTESİ

Eli Acıman, Vitali Hakko ve Mario Began ülkemizde modern reklamcılığın temelini atarak “Faal Reklam Acentesi”ni kurarlar. Sultanhamam’da penceresiz, depoyu andıran bir odada faaliyete geçen kuruluş 1945’te iki kişilik bir kadroya

1

2

3

1 - TAN BASKINI SONRASI GAZETE VE MATBAANIN ÖNÜ,
4 ARALIK 1945

Kaynak: Gökhan Akçura Arşivi

2 -

Kaynak: Akşam gazetesi, 5 Aralık 1945

3 - "YETER SÖZ MİLLETİNDİR"

Seçim afişi, Selçuk Milar
Kaynak: Ömer Durmaz Arşivi

1950'ler

ELEKTRONİK SANAYİ

Ülkemizde elektronik sanayi ile ilgili girişimler ilk olarak 1950'li yılların başlarında, önceki yıllarda yetişmiş girişimci genç mühendisler tarafından başlatılır. İlk girişimler, tüm dünyada olduğu gibi, çok ilgi çeken seslendirme sistemleri ile gemi ve jandarma telsizleri üzerine olur. Sonraki yıllarda artık yarı-profesyonel elektronik aygıtlara geçilir ve il radyoları için verici üreten yeni bir dönem başlar. Evlerde kullanılan günün en temel gereksinimi radyo ile 50'li yılların elektronik sanayine hızlı bir giriş gerçekleştirildiğini söylenebilir. O günlerin bütün dünyada en önemli gelişme gösteren konusu evlere radyo alıcısı sokabilmenin yollarını geliştirmektir. Burada girişimcilerin asıl amacı, günün en çekici ürünü olan radyo alıcısı pazarından pay kapmaktır. Pazarda Philips ve Aga gibi yabancı yatırımcıların yanı sıra, Nevtron ve Ratel gibi yerli girişimciler pay kapmaya çalışır. Hepsinin yaptığı montajdır. Bu başlangıç, günün koşulları içinde önemsenmesi gereken çekirdek yapılanmayı başlatır.

ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE BASIN

14 Mayıs 1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti, basın özgürlüğünü sağlamayı da programına aldığı için basından geniş destek görür. 15 Temmuz 1950'de yeni Basın Kanunu kabul edilir. 1950 Basın Kanunu, hükümetin basın üzerindeki denetimini büyük oranda kaldıran liberal bir kanundur. Yasa, gazete ve dergi çıkarmak için hükümetten ön izin ve ruhsat alınması zorunluluğunu kaldırır. Basın suçlarının yargılanması özel mahkemelere verilir. Cevap hakkı yeniden düzenlenir. Gazete sahiplerinin cezai sorumlulukları kaldırılır, suç sayılan bir yazıdan yazar ve yazı işleri müdürü sorumlu tutulur.

SEÇİMLER VE İLETİŞİM ARAÇLARI

Türkiye'de ilk ciddi geniş kapsamlı reklam kampanyası 1950 seçimleriyle olmuş, elektronik kitle iletişim aracı olarak o dönemde sınırlı alana yayın yapan Ankara ve İstanbul radyoları seçimlerle ilgili haberlerle birlikte seçim konuşmalarına da yer vermiştir. Bu seçim döneminde Demokrat Parti (DP) özellikle, mitingler ve basın aracılığıyla halkla iletişim kurma yöntemini izlemiştir. Bu yüz yüze temas, halkın şimdikiye dek karşılaşmadığı bir yöntem olarak, onun desteğini kazanmada epeyce etkili olur. Bunun dışında DP, muhalif basının da desteğini alarak, çok büyük sıkıntı ve yokluklarla geçen II. Dünya Savaşı yıllarının halkta iktidara karşı oluşturduğu tepkileri de seçim döneminde çok iyi değerlendirir. İkinci kez seçime giren DP, "Yeter Söz Milletindir", sloganlı afişlerle bir seçim

sahiptir. Bir süre sonra Vitali Hakko kendi işlerine bakmak, Mario Began da Amerika'ya gitmek bahanesiyle ortaklıktan ayrılırlar. 1946'da Vehbi Koç'la tanışan Eli Acıman, o sıralarda Koç-Ankara, Koç-Fermeneciler, Koç-Beyoğlu ve Koç-Lastik şubeleriyle faaliyette bulunan Koç şirketlerinin reklam işlerini alır. Böylece birden bire geniş iş imkanına kavuşan Faal Acentesi kadrosunu genişletmek üzere teşebbüse girişir ve yarı zamanlı çalışmak üzere yabancı dil bilen reklam yazarı olarak Afif Erdemir'i işe alır. Bu sırada firmanın grafik işlerine Nesim Natan, muhasebesine Benjamin Pinhas bakmakta, firma bu küçük kadrosu ile yılda 100.000 lira ciro yapmaktadır. 1949-1951 yıllarında Afif Erdemir askerlik görevini yaparken, o devrin en büyük reklamverenlerinden Necip Akar da Faal Acentesi'nin müşterileri arasına girer. Günden güne gelişen firma, 1957'de Eli Acıman, Afif Erdemir ve Nesim Natan'ın 50'şer bin lira sermaye ile ve musavi şartlarla iştirak ettiği bir şirkete dönüşerek Faal Ajans adını alır. Aynı yıl Eli Acıman 3 yıl kalmak üzere Amerika'ya gider. 1960'ta dönüşünü izleyen 5 yıl içinde çığ gibi büyüyen ajans zengin bir müşteri listesine sahip olur.

1945 İLK ÜNİVERSİTE RADYOSU

İTÜ Radyosu ilk üniversite radyosu olarak 1945 yılında kurulur.

1945 TAN BASKINI

Tan gazetesi, 1940'lara doğru, başyazarlığın Zekeriya Sertel'e verilmesinin ardından, sol politika izlemeye başlar. II. Dünya Savaşı yıllarında faşizme karşı cephe alır. Aynı dönemde Hüseyin Cahit Yalçın, *Tanin* gazetesinde Sertel'leri hedef gösteren bir yazı kaleme alır. Yazı *Tan* gazetesinin susturulmasının gerektiğini ileri sürer. Bu yazıyla başlayan tepki, 4 Aralık 1945 günü kışkırtılmış bir grup üniversite öğrencisinin, "komünist mihraklara" karşı Tan Matbaası'na doğru yürümesiyle devam eder. Tarihçiler bu eylemi genellikle, daha önce başlayan DTCF'de (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi) "solu tasfiye" hareketinin devamı sayarlar. Bir ölçüde de 6-7 Eylül olaylarının habercisi olduğu düşünülür.

1948 İLK ÖZEL GAZETECİLİK OKULU

Türkiye'de ilk özel gazetecilik okulu 1948'de Müderris Fehmi Yahya tarafından açılır. İstanbul Özel Gazetecilik Okulu üniversite düzeyinde bir eğitim kurumu olmamakla birlikte, Türkiye'de açılan ilk özel gazetecilik okulu olması bakımından tarihsel bir önem taşır. Matbuat alemine ve iş hayatına hazırlıklı eleman yetiştiren bir kurum olarak açılan okul, biri ortaokul üzerine üç yıllık, diğeri ise lise üzerine bir yıllık eğitim veren iki devreden oluşur. Okulun eğitimine 1963 yılında ara verilir.

1

2

**YÜZÜNÜZ
ÇAMAŞIR
DEĞİLDİR**

Alıştık
beyaz sabunla
cildinizi yıkayarak
tebrik emeniyi gözetin.
Yüzünüz ve vücudunuzda
bel köpüklü, nefis kokulu,
kremli bir sabunla
duşun vardır. Cildiniz
için hazır bir formülle
ünal edilmiş olan PURO
Tualet Sabunu gençlik
ve güzelliğinizin
korumasıdır.

BOE KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU

PURO

TUVALET SABUNU 100 de 100 softır.

1 - ANKARA RADYOSU'NDA BİR RADYO TİYATROSU KAYDI

Soldan sağa: İbrahim Delideniz, Necdet Mahfi Ayral,
Dürnev Türkan, Muharrem Gürses

Kaynak: *Radyo* dergisi, 15 Haziran 1944

2 - "YÜZÜNÜZ ÇAMAŞIR DEĞİLDİR"

1950'li yılların başında basında sık sık karşımıza çıkan ve Faal
tarafından hazırlanmış Puro sabunu ilanı.

Kaynak: Gökhan Akçura Arşivi

kampanyası sergiler. Sloganının yer aldığı ve üzerinde duruşareti yaparcasına kararlı bir şekilde yerleştirilmiş bir el olan afişi, unutulmayacak bir seçim afişidir. “Yeter Söz Milletindir” afişini mimar Selçuk Milar tasarlar. Milar, Demokrat Parti'nin 1954 seçim kampanyası için üzerinde hiçbir görselin yer almadığı “Yaptıklarımız, Yapacaklarımızın Teminatıdır” afişini de tasarlar.

DP, Türkiye’de ilk defa o güne kadar görülmeyen bir seçim kampanyasıyla, hem radyoyu hem de afişleri oldukça verimli bir şekilde kullanır. Bu seçim sonucunda DP %53,35 oy ile 408 milletvekili kazanırken, CHP %38,38 oy ile sadece 29 milletvekili çıkarabilir. Bu tablonun ortaya çıkma nedeni uygulanan çoğunluk sistemidir. Bunun sorumlusu ise bu sistemi kendi lehine kullanmak amacıyla olan CHP’dir. Bu seçimle birlikte 27 yıllık tek parti iktidarı da son bulur.

Seçim öncesi radyoda yürütülen propaganda ile Demokrat Parti'nin çok yaygın bir afişleme yaptığı görülür. DP mitingleri adeta ikinci bir kurtuluş savaşı havasında yürütülür. Mitinglerin yanı sıra DP'nin, halkla bire bir görüşüp buluştuğunu da söylemek mümkündür. Bu doğrudan buluşmalar, mitinglere giderken yol üzerindeki köy kahvelerine uğrayıp köylülerle dertleşme ve sorunlarını dinleme olarak gerçekleşir.

RADYO

1950’li yıllarda radyo kullanımı toplumsal düzeyde yaygınlaşmaya başlar. Buna paralel olarak radyo dergilerinin sayısında da büyük bir patlama gözlenir. PTT kayıtlarına göre 1956 yılında Türkiye’de 1.018.365 adet radyo bulunmaktadır. Bilindiği üzere, radyonun Türkiye’deki tarihi Cumhuriyet’in ilk dönemlerine kadar uzanır. İstanbul ve Ankara radyoları 1927 yılında kurulmuştur ama insanları istasyonların kurulmasından çok radyo fiyatlarının ucuzlaması teşvik edecektir. Bu ise ancak 1940’lı yılların sonlarında gerçekleşir. Artık piyasada, her orta halli ailenin alabileceği fiyatta radyolar vardır. Böylece yurt düzeyinde radyo sayısı hızla artar. Bunun hemen ardından, işin edebiyatı gelir. Gazeteler ve dergilerde radyo sayfaları görülmeye başlar. Bu da yetmez, özel radyo dergileri bayi vitrinlerini baştan sona doldurur: *Radyo Haftası, Radyo Dünyası, Radyo, Radyo Magazin* ve diğerleri... 1950 yılında İstanbul Radyosu yayını 13.15’te açar ve gece 24’e kadar sürdürür.

REKLAMLAR

1950’li yıllarda reklamlarıyla öne çıkan kuruluşların sayısı büyük bir hızla artar. Şen Şapka dönemini arkasında bırakmış bir kurum olan Vakko, bu tarihte iyi bir reklamveren olarak

yerini alır. Reklamın yararına inanan Vitali Hakko, Türkiye’nin en iyi reklamcılarıyla çalışmıştır. Vakko, Eli Acıman’ın kurduğu Faal Ajans’ın ilk müşterilerindedir. İki kurum birlikte büyür ve güçlenirler. Dönemin en büyük reklamverenlerinden Necip Akar da Faal Acentesi’nin müşterileri arasına girer. O günlerin en dikkat çekici ilanlarından biri Puro Sabunları için hazırlanan ilandır. Puro’nun normal sabunla tuvalet sabunu arasındaki farkı gündeme getiren “Yüzünüz çamaşır değildir” sloganı, uzun yıllar dillerde dolaşır.

İLK RADYO REKLAMLARI

1949’da kurulan ve oldukça geniş bir yayın alanına sahip olan İstanbul Radyosu, 1950’den sonra hızla gelişen ekonomik düzen içinde, devamlı olarak ilan ve reklam taleplerine hedef olur. Nihayet, çeşitli zorlamalar karşısında 3/12/402 sayılı ve 27 Ocak 1951 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle radyolar reklama açılır. Bu, yurdumuzda düzenli radyo reklamcılığının başlama tarihidir. Radyoların reklama açıldığı bu tarihten itibaren ilk reklam saatleri bankalar, resmi ve yarı resmi kuruluşlar ve büyük firmalar tarafından özel program yapmak üzere kiralanır. Sonraları ileri görüşlü bazı kişiler, kolektif reklam programları düzenlemek suretiyle profesyonel radyo reklamcılığını başlatırlar. Söz konusu kararname 26 Şubat 1962’de kaldırılır. Onun yerine eksik yönleri tamamlanıp işlemeyen tarafları düzeltilen 6/233 sayılı kararname yürürlüğe girer. Bu değişiklik de pek yararlı olamamış, nihayet 1 Mayıs 1964 tarihinde kabul edilen 359 sayılı kanunla radyoların idaresi Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’na bırakılmıştır.

Faruk Deniz, 1956 yılında Televizyon Reklam’ı kurarak radyo reklamcılığına başlar. Yine aynı yıllarda Türkan Sedefoğlu, Sedef Reklam adıyla bir şirket kurar. Sedefoğlu, aynı zamanda ilk kadın reklamcılardan sayılır. İstanbul’daki bu teşebbüslerin paralelinde, Ankara’da da Can Okan, Teleradyo adındaki firmasıyla radyo reklamcılığının öncüsü olur.

1950 İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ GAZETECİLİK ENSTİTÜSÜ KURULDU

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’ne bağlı olarak 1950’de kurulan Gazetecilik Enstitüsü, gazetecilik eğitimi vermeye başlar. Gazetecilik Enstitüsü’nün yönetmeliği Milli Eğitim Bakanlığınca 20 Haziran 1950 tarihinde onaylanır ve 29 Kasım 1950’de Türkiye’de ilk kez gazetecilik yüksek eğitim ve öğretimine başlanır.

1950 İLK ÖZEL HABER AJANSI KURULDU: TÜRK HABERLER AJANSI

İlk özel haber ajansı, 1950 yılında kurulan Türk Haberler Ajansı'dır (THA). Kuruluşunun ardından Bakanlar Kurulu tarafından "Kamu Yararına Çalışan Kurum" statüsüne alınıp adında "Türk" sözcüğünün kullanılmasına karar verilir. Yurtiçi ve yurtdışından ürettiği resimli ve resimsiz haberleri TRT Basın Yayın Genel Müdürlüğü ile çeşitli birçok gazeteğe sunar. 1968 yılında anonim şirkete çevrilir. Faks sistemini Türkiye'ye getiren ilk ajanstır.

1950 yılı basın alanında yeni bir dönemin başlangıcı olur. Ajansçılık yeni bir iş alanı olarak belirmiştir. THA ve tamamen iktisadi nitelikli İKA Ajansı ile açılan bu alanda, gazeteler kendi bünyelerinde ajanslar kurarlar (Hürriyet Haber, Akajans-Tercüman, Milliyet Haber), bunun yanı sıra özel girişimler de yaygınlaşır. Anadolu Ajansı bu dönemde de çalışmalarını sürdürmektedir. Ancak, özellikle büyük gazetelerin artık onun sağladığı gelire çok fazla bağımlılığı kalmamıştır.

1952 BASIN MENSUPLARININ İLK KEZ SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ KAPSAMINA ALINMASI

13 Haziran 1952'de çıkarılan "Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetleri Düzenleyen 5953 Sayılı Kanun" ile basın mensupları ilk kez sosyal güvenlik sistemi kapsamına alınır, gazetecilere sendikal haklar tanınır, iş sözleşmesi zorunluluğu getirilir, sözleşmenin feshi durumunda kıdem tazminatı ödenmesi öngörülür, haftalık ve yıllık ücretli izin hakkı tanınır.

1952 İLK TELEVİZYON YAYINI

İlk televizyon yayını İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV) 1952 yılının Temmuz ayında yayına başladığında, dördü İTÜ'de olmak üzere İstanbul'da sadece 10 alıcı bulunmaktadır. İlerleyen yıllarda İstanbul'un çeşitli semtlerinde alıcılar alınmaya başladığında İTÜ TV'nin yayınları da yayılmaya başlar. İTÜ TV'nin yayına başlamasıyla birlikte Türkiye'de az sayıda da olsa televizyon satılır. Bunun haricinde ise asıl izleyici kitlesini, İTÜ'nün kampüslerinde ayrılan özel salonlara gelen izleyiciler oluşturur. İTÜ'nün o dönemki yayınları haftanın Perşembe ya da Cumartesi günleri yapılır. Skeç, hava durumu, haber ve hatta yarışma programları yayımlanır. İTÜ TV'nin en çok ilgi çeken programı ise Hava Durumu'dur. Daha sonraki yıllarda İTÜ TV'de konserler, şiir programları, İngilizce ve Almanca dersleri ve hatta *talk show*'lar yapılmaya başlanır. Halit Kıvanç ilk şovmenlerimizden biridir. "Evet-Hayır" programı ilk olarak İTÜ TV'de başlar.

1952 MEMDUH MORAN: MORAN REKLAM

İlancılık ve Faal'den sonra üçüncü büyük reklam ajansı olarak Memduh Moran'ın 5 kişilik kadro ve 100 bin lira sermaye ile kurduğu Moran Reklam faaliyete geçer. Ajans, başta Yapı ve Kredi Bankası olmak üzere içinde Unilever'in bir kısım mamulleri ve Singer'in de bulunduğu zengin bir müşteri listesine sahiptir. 1957'de değişen Ticaret Kanunu'nun yeni hükümlerine göre sermayesi müsait olmadığından 1958'de Limited Şirket haline geçmiş, 18 yıl boyunca gelişerek kadrosunu 55 kişiye, cirosunu 30 milyona çıkarmayı başarmıştır.

1954 KORE SAVAŞI DÖNEMİNDE BASINA GETİRİLEN KISITLAMALAR

Kore Savaşı'ndan (1950-1953) sonra basına yönelik hoşgörölü tutum değişir. 1954 yılında yayımlanan 6334 Sayılı Kanunla, "namus, şeref veya haysiyete hakarete bulunulması, itibar kırarak, şöhret veya servete zarar verebilecek konuların yayımlanması" yasaklanır, basın özgürlüğü önemli ölçüde kısıtlanır.

1956-1958 BASINA EKONOMİK BASKI

1956 yılında basın özgürlüğünü kısıtlayan iki yasa daha çıkarılır. "Kötü niyet veya özel maksada dayanan yayında bulunmak" ceza kapsamına alınır. Basın yasası da kısıtlayıcı yeni hükümlerle donatılır. Gizli nitelikte hükümet ya da parti meclis grubu toplantılarının basında yayını tümüyle yasaklanır. 1957'de gazete ve dergi kağıtlarının dışarıdan ancak devlet tekelince alınması, 1958'de ise resmi ilan ve reklamların devlet tekelinden dağıtılması uygulamalarına geçilerek gazeteler üzerinde ekonomik denetim uygulanır.

1957-1959 RADYO REKLAM ŞİRKETLERİ

1957-1959 yıllarında Radar Reklam, Ses Reklam, Melodi Reklam, Anten Reklam gibi reklam şirketlerinin kuruluşları birbirini izler. Genellikle Türkiye radyolarında spiker ve teknisyen olarak çalışmış olanlar, konuyu yakından tanıdıkları nedeniyle radyo reklamcılığının başarılı isimleri olurlar. Bunlar arasında Tarık Gürçan - Faruk Yener ikilisinin kurduğu Anten Reklam, Maarifi Orhon'un Orhon Reklam'ı, Türkan Poyrazoğlu'nun Poyraz Reklam'ı, Alkan Soykök'ün Tunç, Altın Soylu'nun Altın Reklam'ı sayılabilir.

1

2

1 - İTÜ TV'DE NAKLEN TİYATRO TEMSİLİ
Kaynak: Fatih Pasiner Albümü

2 - İTÜ TV'DE ŞANS OYUNU ÇEKİMİ
Kaynak: Levent Durusoy Arşivi

1957 İLAN VERME HAKKI RESMİ İLANLAR ŞİRKETİ'NDE

27 Kasım 1957 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile gazete ve dergilere ilan verme hakkı sadece Resmi İlanlar Şirketi'ne tanınır. Böylece ajanslar ve yapımcıların yayın organlarıyla doğrudan doğruya temas imkanı kalmamaktadır. Bu nedenle 1957 ile 1961 arasının reklamcılar için en karanlık yıllar olduğu söylenebilir. Bunda o günkü hükümetin, düştüğü siyasi buhran içinde, özgür basını maddi zorlamalarla kontrol altına alma amacı açıkça görülmektedir. Neyse ki bu durum uzun sürmemiştir.

1959 TÜRKİYE'DE İLK BİLGİSAYAR EDİNME SÖZLEŞMESİ YAPILDI

1960'lar

ELEKTRONİK SANAYİ

Elektronik sanayinin yokluğunun fark edilmesiyle, devlet tarafından ilk olarak konu 1960'ların başlarında ele alınır; bu konuda önce Makina Kimya Endüstrisi Kurumu ve daha sonra PTT görevlendirilerek, Türkiye'de Elektronik Sanayi Kuruluş Raporu hazırlanması talimatı verilir. PTT "Türkiye'de Elektronik Sanayi Kuruluş Raporu-1967" dosyasını hazırlayarak ilgili yerlere verir. Aynı yıl PTT telefon santral ve makineleri alanında açtığı büyük uluslararası ihaleyi sonuçlandırarak Kanada'nın Northern Electric Firması ile ortaklaşarak NETAŞ'ı kurar ve PTT Araştırma Laboratuvarı'nı hizmete sokar. Sermayesinin %49'u PTT'nin olan NETAŞ eliyle, 1969 yılında telefon üretimine geçilir. NETAŞ şirketi, PTT Kurumu'na toplam hat sayısının %80'den fazlasını, telefon santralleri ve telefon makinelerinde de %90'dan fazlasını üretir. Adı sonradan TELETAŞ yapılacak olan PTT-ARLA uzak mesafe haberleşme aygıtlarını, NETAŞ da yakın mesafe haberleşme aygıtlarını üretir.

1964 yılında yürürlüğe giren Montaj Sanayi Talimatı'nın getirdiği "yerli katkı koşulu", diğer sektörlerde olduğu gibi, işin çok başında olan yerli elektronik sanayinde önemli bir yan sanayinin doğmasına yol açar. Elektronik sanayi, Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) ilk kez artık ayrı bir sektör olarak yerini alır. Bu plan döneminde, 1967 yılını da içeren ve 1970 (dahil) yılına kadar oluşan üretim yelpazesi verileri aşağıdaki biçimde verilmektedir: i. Radyo, TV Vericileri ve Telsiz Cihazları, Radyo Sinyalizasyon ve Haberleşme Cihazları ii. Radyolink ve Kuranportör Cihazları iii. Radyo Alıcı Cihazları iv. Televizyon Alıcı Cihazları v. Pikap vi. Teyp vii. Amplifikatör viii. Tıbbi Cihazlar ve Multiplex ix. Yarı Mamuller.

1960 IBM 650 SİSTEMİ KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NDE KURULDU

Türkiye'nin ilk bilgisayarı "IBM 650 Data Processing Machine", 1960 yılında Karayolları Genel Müdürlüğü'nde kurulur. Türkiye'nin ilk bilişim merkezi "IBM Merkezi" ismiyle Karayolları'nda açılır. Bu gelişmeyi Tapu, İTÜ ve ODTÜ'de kurulan sistemler izler.

1960 TAHKİKAT KOMİSYONU

1954-1960 yıllarında 1161 gazeteci hakkında kovuşturma yapılır; bunlardan 238'inin mahkumiyetine karar verilir. 27 Nisan 1960 tarihinde Tahkikat Komisyonu kurulur. Yasağa uymayan gazete ve dergilerin basımı ve dağıtımı önlenir. Yayın yasaklarına uymayan gazeteler kapatılır.

1960 BASIN ŞEREF DİVANI KURULDU

26 Temmuz 1960'ta, gazetecilerin kendi problemlerini kendi aralarında çözümlenerek devletin ve adliyenin basınla ilgili işlere çok sık karışmamasını sağlamak amacıyla, Basın Ahlak yasası imzalanır ve yürürlüğe girer. Daha sonra, Basın Ahlak yasasının uygulanışını kontrol amacıyla Basın Şeref Divanı kurulur, ancak çok verimli olamaz ve zamanla yok olur.

1961 BASIN İLAN KURUMU KURULDU

1960 devrimi ertesinde 7 Ocak 1961 tarihinde yürürlüğe giren 195 sayılı kanunla Basın İlan Kurumu kurulur ve sadece resmi ilanlar ve yabancı kökenli reklamlar bu kurum kanalıyla yayınlanabilir duruma getirilir. Böylece reklamlar serbest bırakılmış olur.

1961 ÖZGÜRLÜKÇÜ ANAYASA

27 Mayıs ihtilalinden (1960) sonra, 10 Ocak 1961'de çıkarılan 212 sayılı yasayla, 5953 sayılı yasadaki daha çok basın çalışanlarını gözetim ve çok önemli haklar getiren düzenlemeler yapılır. Gazete patronları buna tepki olarak 3 gün gazete çıkartmazlar. 10 Ocak "Çalışan Gazeteciler Günü" olarak ilan edilir. 1961'de çıkarılan bir başka yasayla Basın İlan Kurumu kurulur ve resmi ilan dağıtımına objektif düzenlemeler getirilir.

1961 Anayasası ile basın özgürlüğünü güvence altına alacak önemli hükümler getirilir. Basın hak ve özgürlüklerine ilişkin düzenlemeler şunlardır: Basın hürdür, sansür edilemez, yayın yasağı konamaz, gazete ve dergi toplatılmaz ve kapatılmaz, gazete ve dergi çıkarmak için önceden izin alınmaz, mali teminat gerekmez, haber, düşünce ve kanıların

yayımlanması engellenemez, matbaalara ve basın araçlarına el konamaz, düzeltme ve cevap hakkı kötüye kullanılamaz.

Anayasa basın özgürlüğünün bazı koşullar altında, kanunla sınırlanabileceğini belirtir. Bu koşullar şunlardır: Devletin bütünlüğünü, kamu düzenini, ulusal güvenliği ve genel ahlaki korumak, kişilerin onuruna ve haklarına saldırıyı, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek, yargı görevinin uygulanmasını sağlamak.

1961 İLK RENKLİ REKLAM FİMLERİ

1961'de Yüksel Ünsal, Mehmet Muhtar, Kemal Baysal ortaklığı, ilk renkli reklam filmlerini çekmeye başlar. O sıralarda memleketimizde renkli filmlerin banyo ve kopya işlemleri yapılamadığından, işin en güç yönünü bu filmlerin laboratuvar işlemleri için iki defa yurtdışına gidip gelmesi teşkil eder. Her ne kadar Almanya'daki Arnold Richter ile İngiltere'deki Arthur Rank stüdyoları ile anlaşmalar yapılmışsa da yıkanmamış filmin yurtdışına çıkışı, her seferinde Bakanlar Kurulu müsaadesini gerektirmesi nedeniyle büyük bir problem olur. Bütün güçlüklerle rağmen bir yıl içinde çeşitli banka ve firmalara başarılı renkli reklam filmleri yapılır.

1961 PİYASA ETÜT VE ARAŞTIRMA (PEVA) ŞİRKETİ

Pazarlama ve reklamcılık alanlarında oluşmaya başlayan bilimsel yaklaşımlar, Dr. Nezih Neyzi'nin 1961 yılında Piyasa Etüt ve Araştırma (PEVA) şirketini kurmasıyla yeni bir boyut kazanır. PEVA iş adamları, firmalar ve reklam ajanslarına, istedikleri konularda piyasa etüt ve araştırmaları sunar.

1962 RADYOLARDA ÖZEL REKLAM KUŞAĞI

1962 yılında çıkarılan bir kararnameyle, devlet radyolarında şirketlerin hazırladığı reklam programlarının yayını için özel reklam kuşakları ayrılır.

1962 TEDBİRLER KANUNU

Basın özgürlüğünü kısıtlamak amacıyla 5 Mart 1962 tarihli Tedbirler Kanunu çıkarılır. Bu kanun, "27 Mayıs Müdahalesini söz, yazı, haber, havadis, resim, karikatür ve başka araçlarla yersiz, haksız veya gayrimeşru göstermeye çalışanları" suçlamaya yöneliktir.

1964 TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON KURUMU KURULDU

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), devlet adına radyo ve televizyon yayınlarını gerçekleştirmek amacıyla, 1 Mayıs

1964'te, özel yasayla özerk tüzel bir kişiliğe sahip olarak kurulur. 1972'deki anayasa değişiklikleri ile kurum "tarafsız" bir kamu iktisadi kuruluş olarak tanımlanır.

1964-1965 REKLAM FİLMCİLİĞİNDE ANİMASYON DÖNEMİ

Bu yıllarda gerek basında gerekse AND Film'in canlı resim çalışmalarında başarı göstermiş karikatüristler reklam filmi yapımı alanında çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Ali Ulvi Ersoy, Bedri Koraman ve Yalçın Tüzecan'ın bir araya gelerek kurduğu Karikatür Reklam, üç sanatçının eş değerde olması ve yardımcı kadronun yetersizliği nedeniyle uzun ömürlü olmaz. Bu arada Ferruh Doğan, Yalçın Çetin, Eflatun Nuri, Tonguç Yaşar gibi sanatçılar da çeşitli adlarda çeşitli firmalar kurup dağılarak birçok animasyon çalışmaları yapar. Reklam filmlerini bambaşka bir açıdan ele alan İstanbul Reklam, kolektif radyo reklamcılığının bir benzerini sinemada uygular. Ancak çoğu 5-6 metrelik siyah-beyaz ve basit animasyon çalışmalarından ibaret bu filmler yapımcısına büyük yarar sağlamışsa da film reklamcılığına yarardan ziyade zarar vermiş, halkın tepkilerine hedef olmuştur. Zaman zaman Altan Erbulak, Oğuz Aral gibi karikatür alanında haklı ün yapmış sanatçılarla çalışması dahi İstanbul Reklam'ın olumsuz sonuçlara gidişini önleyememiştir.

1965 BASIN YAYIN YÜKSEK OKULU KURULDU

Basın Yayın Yüksek Okulu, iletişim eğitimi vermek üzere Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi bünyesinde, UNESCO'nun ve Gazeteciler Cemiyeti'nin katkılarıyla 1965'te kurulur. Türkiye'de alanında üniversite düzeyinde dört yıllık eğitim veren ilk kurumdur. Basın Yayın Yüksek Okulu, 1992 yılında İletişim Fakültesine dönüştürülür.

1965 FAAL AJANS, YENİ AJANS VE ACIMAN AJANS (SONRA MANAJANS) OLARAK İKİYE BÖLÜNDÜ

1966 TV'DE NAKLEN MAÇ YAYINI

Televizyonda ilk canlı yayın denemesi İTÜ Televizyonu tarafından 12 Kasım 1961 yılında yapılmak istenir. Türkiye-Sovyetler Birliği milli takımlarının oynayacakları futbol maçı naklen yayımlanacaktır ama teknik bir arıza nedeniyle yayın gerçekleştirilemez. Bundan 5 yıl sonra yine İTÜ Televizyonu, 1 Mayıs 1966'da ilk naklen yayını yapar. Bu, Fenerbahçe-Beşiktaş arasında oynanan bir futbol maçının yayınıdır. Aralıksız yayımlanan maç berabere biter.

1968 İLK TRT TELEVİZYON YAYINI

31 Ocak 1968 günü saat 19.25'de TRT ilk televizyon yayını gerçekleştirir.

İlk görüntü: Sinyal müziği eşliğinde, Ankara Emniyet Parkı'ndaki Atatürk heykeli ve sol üst köşede yavaş yavaş beliren Ankara Televizyonu yazısı.

İlk anons: "Burası üçüncü band beşinci kanaldan deneme yayını yapan Ankara televizyonu. Sayın seyirciler, bugün 31 Ocak 1968 Çarşamba. Ankara'da ilk televizyon yayınına başlıyoruz". Bu anonsu yapan Nuran Emren (Devres), ekrana çıkan ilk spiker unvanını elde eder. Yıllar sonra Star'daki "Kara Melek", TGRT'deki "Marziye" dizilerinin senaristi olarak tanınacaktır.

İlk konuşma: TRT Daire Başkanı Mahmut Tali Öngören "Başlarken" başlıklı kısa konuşmasında "Avrupa memleketleriyle bir kıyaslama yaptığımız zaman gerçek radyo yayınına 5 yıl geç başladığımız halde, televizyonda 31 yıl gecikmiş bulunuyoruz" der.

İlk program: Profesör Afet İnan'ın stüdyodaki öğrencilere verdiği "Türk Devrim Tarihi" dersi. Yapım, bir nevi TV Halk Okulu atmosferinde hazırlanır.

İlk haberler: Suudi Arabistan ve Libya'ya yaptığı geziyi tamamlayan Cevdet Sunay'ın o gün Esenboğa havaalanında çekilen yurda dönüş enstantaneleri, Vietnam savaşında Saygon'daki çarpışmalardan görüntüler... Türkçeye hakimiyeti, tok sesi, kalın bağa gözlüklerinin ardından inandırıcı bakışlarıyla televizyonun ilk kahramanı, yılların radyo spikeri Zafer Cilasun'dur.

İlk hava raporu: Programcı Zeynep Arıduru (Esen) tarafından okunur.

1969 CİNGİL

1969'da radyo reklamlarında "cingil" adı verilen reklam müzikleri kullanılmaya başlar.

1970'ler

ELEKTRONİK SANAYİ

1971'den sonra kullanılmaya başlanan üretim sınıflaması şöyle yapılır: **a.** Ses Frekans Haberleşme Cihazları **b.** Yüksek Frekans Haberleşme Cihazları **c.** Elektronik Endüstri Cihazları **d.** Elektronik Tüketim Cihazları **e.** Elektronik Devre

Elemanları. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) ile ilk kez Elektronik Sanayi Özel İhtisas Komisyonu kurulur. III. ve IV. (1979-1983) planlarda artık elektronik sanayi şu alt sektörlerle ifade edilir: **1.** Elektronik Dayanıklı Tüketim Cihazları **2.** Haberleşme Cihazları **3.** Endüstriyel ve Profesyonel Cihazlar **4.** Devre Elemanları.

Kıbrıs Harekatı sırasında artık gündem, uygulanan ambargolar nedeniyle, daha yüksek teknoloji isteyen aygıt ve sistemlerin ülke olanaklarıyla yapılabilmesi olmuştur. Dışa bağımlılığın ortadan kaldırılabilmesi isteği üzerine 1976 yılında ASELSAN kurulur. Havacılık elektroniği (aviyonik) konulu üretimin ise HAVELSAN tarafından yapılması düşünüldükten sonra ayrı bir firma da böylece kurulur. Aynı dönemlerde Türkiye Elektrik Kurumu bünyesinde kurulmuş olan Akköprü Elektronik Laboratuvarı 1965'lerden itibaren elektrik üretim-iletim sektöründe ihtiyacı duyulan ve tümüyle ithal edilen koruma cihazları, elektronik röleler, telemetre cihazları ve elektrik iletim hatları üzerinden uzun mesafeli iletişim yapan Kuranportör (PLC-Power Line Carrier) cihazları tasarım-araştırma-geliştirme ve üretimini yapar.

TV yayın alanının genişlemesi, TV alıcılarına olan talebi büyük ölçüde artırmıştır. 1970'lerin başında montaj sanayi olarak kurulan fabrikalar, zamanla sınıai üretim birimleri niteliğini kazanırlar. 1972'den itibaren, özellikle dayanıklı tüketim aygıtlarında yüksek kapasiteli montaj sanayinin başlaması ile bobin, transformatör, hoparlör vb. elemanların üretimine de başlanır. 1977 yılına gelindiğinde ülkemizde 14 adet televizyon üreticisi vardır. Bunların beşi, artık kendi yan sanayilerini kurmuşlardır. Haberleşme sektörü de firma içi yan sanayilerini kurmuştur. Emekleme dönemi olan o günlerde, gümrük duvarları yoluyla yerli sanayinin korunması hedeflenir. Böylelikle getirilen dış alım yasakları nedeniyle stokların biriktiği ve atıl kapasitenin oluşmaya başladığı yıllardır.

Bütün sanayi dallarında olduğu gibi elektronik sanayi çalışmaları da altyapı yatırımları bakımından duyarlı olduklarından, işletmelerin birinci derecede İstanbul'da yoğunlaştıkları görülür. İkinci merkez Ankara'dır. Bunda en büyük alıcı olan devletin karar merkezinin Ankara'da oluşunun payı büyüktür. Bir başka etken de, savunma sanayi yatırımlarının Ankara'da konuşlandırılmış olmasıdır. 70'li yıllarda yoğun mühendislik gerektiren ve dünyadaki son ürünlerin hızlı uyarlaması olarak nitelendirilebilecek bir üretim sergileyen küçük firmalar, ölçü-test aygıtları, süreç denetim vb. konularda ortaya çıkmışlardır. Kendi teknolojilerini üreten bu firmaların bir kısmı küçük sermayelerle kurulmuştur. Enersis, Petaş, Eka, Elsi, Alfa-Gamma gibi özel girişimci firmalardan söz etmek olanaklıdır. Bunların dışında Gama, Elsis, Nel, Nüve gibi firmaların

parasal kaynakları ve destekleri daha büyüktür. Özellikle yurtdışında kar sağlayan büyük inşaat şirketleri, kazançlarını yatırıma dönüştürürken; turizm, pazarlama gibi alanlarla birlikte geleceği konusunda umutlu oldukları elektroniğe de yatırım yaparlar. Bu tür yatırımlara yönelenlerin sektörde araştırma-geliştirme ve daha köklü yatırımları engelleyebildiklerini de ayrıca not etmek gerekir.

1971 BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNDE GERİYE GİDİŞ

12 Mart Muhtırası'nın ardından özgürlükleri kısıtlayan bazı düzenlemelere gidilir. Hükümetin ele aldığı konulardan ilki 1961 Anayasası'nda basın özgürlüğüyle ilgili 22. ve 27. maddeleri değiştirmektir. 1961 Anayasası gazete ve dergilerin ancak yargıç kararıyla toplatılmasını öngörürken yapılan değişiklikten sonra toplatma yetkisi savcılara da verilir.

1971 TÜRKİYE REKLAM AJANSLARI BİRLİĞİ KURULDU

1972 İLK TELEVİZYON REKLAMI

TRT Televizyonu'nda ilk reklam yayını 2 Mart 1972'de başlar. Daha sonra Onat Kutlar'la evlenen tiyatrocu Filiz Bozkurt Kutlar, bir sabun reklamında ekrana gelen ilk yüz olur. İlk aylarda reklam kuşakları doğrudan doğruya ajanslara kiralanmaktadır. İstanbul Reklam, gazetelere verdiği ilanlarda, televizyonda hangi reklamların yer alacağını liste halinde, süresi, günü ve yayın saatiyle duyurur: Buna göre Mart ayının reklamları Pepsi, Fruko, Osmanlı Bankası, Tamek, 7 Gün, Akbank, Pereja, Yeni Tekstil/Herko, Komili Yudum, Konya kaşık oyunuyla Fay, horon dansıyla Pop, Şeyh Şamil dansıyla Puro olacaktır. TV'nin reklamlara başlaması basında hoş karşılanmaz, gazete sahipleri yazılı basında reklam musluğunun kapanacağından endişe eder. TRT Genel Müdürü, gazeteler zarar görmesin diye TV reklam bedellerinin özellikle yüksek tutulduğunu (dakikası 6 ile 10 bin lira) açıklar.

1974-1975 FİLM ARŞİVİ VE SİNEMA TELEVİZYON ENSTİTÜSÜ

Sami Şekeroğlu, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde, ülkemizin ilk sinema kulübünü (Kulüp Sinema 7), ilk film arşivini (Türk Film Arşivi), ilk sinema müzesini ve sinema alanındaki ilk bilim-sanat-kültür kurumu olan Sinema-TV Enstitüsü'nü kurarak Türkiye'de ilk kez sinema eğitimini başlatır. Sinema-TV Bölümü, eğitime başladığı günden bu yana uygulamalı eğitimin sürekli olarak yerli ve yabancı profesyonel sinemacılarla sürdürüldüğü, akademik öğretimle usta-çırak ilişkisini birleştiren bir kurumdur.

Sinema-TV Bölümü'nde öğrenciler, MSÜ Sinema-TV Merkezi'nin 10.000 filmlik arşivinden ve kurumun modern teknolojisinden faydalanmakta, kurumda yapılan profesyonel çalışmalara katılmaktadır.

İstanbul, Balmumcu'da "Film Arşivi", "Sinema Okulu" ve "Sinema Müzesi" olarak tasarlanan ve yapımına 1972 yılında başlanan projenin mimarı Ataman Demir'dir.

1977 SEDAT SİMAVİ ÖDÜLLERİ

1977'de kurulan Sedat Simavi Ödülleri'nin amacı, ödül dallarında en büyük bilimsel çalışmayı yapmış, en güzel eseri vermiş ve en büyük aşamayı sağlamış başarılı kişilere Sedat Simavi adına ödül vererek bu dallarda yaratıcı çalışmalarını teşvik etmek; böylece sanat, kültür, bilim ve spor hayatımıza katkıda bulunmaktır. Ödül dallarının sayısı, parasal ödül tutarı ve Seçici Kurul üyeleri her yıl Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu'nca belirlenir. Ödül dalları: **1.** Gazetecilik, **2.** Radyo, **3.** Televizyon, **4.** Karikatür, **5.** Edebiyat, **6.** Sosyal Bilimler, **7.** Fen Bilimleri, **8.** Sağlık Bilimleri, **9.** Spor.

1979 TV REKLAM YÖNETMELİĞİ

2 Mart 1979 tarihinde TV Reklam Yönetmeliği yürürlüğe girer. Bu yönetmelikle birlikte televizyonda bazı ürünlerin ya da bazı sektörlerin reklam yapmalarına sınırlamalar getirilir. Hatta bir süre sonra yasaklar konur. Örneğin, TV Reklam Yönetmeliği ile "ciklet reklamları çocukları yararsız bir tüketim maddesi olan ciklete koşullandırıyor" gerekçesiyle yasaklanan ciklet reklamları, 1980 yılında yeniden yayımlanmaya başlar. Banka, basın ve banker reklamlarına sınırlama getirilir ve bir süre sonra Bankalar Birliği'nce banka reklamlarının radyo ve televizyondan yayımlanması yasaklanır. Bira reklamlarının yasaklanması yine 80'li yıllarda televizyon reklamlarında yaşanan bir diğer durumdur. Bu yasağın gerekçesi ise, biranın beden ve ruh sağlığını olumsuz etkilemesidir.

1979 İLK UYDU HABERLEŞME YER İSTASYONU HİZMETE VERİLDİ

İlk uydu haberleşme yer istasyonunun hizmete verilmesiyle INTELSAT üzerinden Atlantik bölgesi uyduları kullanılarak 13 ülke ile haberleşme sağlanır.

1980'ler

ELEKTRONİK SANAYİ

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989) Elektronik Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na yeni bir alt sektör olarak "Bilgisayar Donanım ve Yazılım" eklenir. Geçmiş yıllarda kullanılan sınıflamanın sanayiye incelemek açısından bazı sakıncaları vardır ve birçok malda var olan çeşitliliği yansıtamamaktadır. Ayrıca doldurulmuş plaklar dahi elektronik sanayi kapsamı içinde yer almaktadır. 1983 yılı sonunda yeniden düzenlenen Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları, mal gruplarını daha ayrıntılandırarak çeşitlilik sorununa çözüm getirir. Günümüzde artık bu sınıflama genel olarak şu alt sektörlerle ifade edilmektedir: Bileşenler, Tüketici Elektroniği, Telekomünikasyon, Diğer Profesyonel ve Endüstriyel Cihazlar, Askeri Elektronik Cihazlar ve Bilgisayar (Bilişim).

Türkiye'de bilgisayar alanında ilk yerli üretim, 1981'de 3 genel amaçlı mikrobilgisayar ve 50 muhasebe makinesi yapımıdır. Bu üretimler süreklilik kazanmaz.

Başlangıçta yurtiçi pazarın talebini "ithal ikamesi" olarak karşılamak üzere kurulmuş olan ev cihazları üretimi sanayinde, 1984'te yurtdışına ihracat denenir ve başarılıdır.

1980'li yıllardan itibaren Türkiye'nin de dahil olduğu birçok ülke "ihracata dayalı sanayileşme" adı altında dış pazarlara yönelik sermaye birikiminin gereksinimleri doğrultusunda şekillenen yeni uluslararası iş bölümünün öngördüğü sektörlerde yoğunlaşmaya, ülke sermayesinin kendisini dünya kapitalizminin bir parçası olarak yeniden üretmeye başlamıştır. Bu yıllarda devletin izlediği politikalar, dış pazarlara yönelimi hem teşvik etmede hem de bunun altyapısını oluşturmada önem kazanır. Böylece yerli sermayenin dış pazarlarda rekabet edebilmesinin önkoşulu olarak, daha düşük maliyetlerde üretim gerçekleştirme süreci başlar. Türkiye'de elektronik sektörünün de önce montaj sanayi olarak faaliyette bulunduğu ve 1980 sonrası ihracata yönelik bir gelişme gösterdiği söylenebilir.

1980 DARBE DÖNEMİNDE BASIN

12 Eylül Darbesi'nden sonra da basın özgürlüğü büyük ölçüde kısıtlanır. Gazeteler sıkıyönetimin denetiminden geçirilmeye başlar. Sıkıyönetim Komutanlığı'na haberleşmeye sansür koyma yetkisi verilir. *Demokrat*, *Aydınlık*, *Hergün*, *Bursa'nın Sesi* gazeteleri kapatılır; başta büyük tirajlı gazeteler olmak üzere birçok gazetenin yayını geçici sürelerle durdurulur.

SİNEMA İZLEME KÜLTÜRÜMÜZDE YENİ BİR ALIŞKANLIK: VİDEOKASET

1980'li yılların başlarında kesin sayısı bilinmemekle birlikte evlerde on binlerce video oynatıcı vardır, fakat oynatıcı sahibi olmak yetmemekte, üyelik bedeli ödeyerek bir video kulübüne üye olmak gerekmektedir. O yıllarda videocular TRT'den önde gidiyordu. Kaset kiralayanlar "Dallas" ve "Flamingo Yolu" gibi popüler dizileri sadece renkli seyretmekle kalmıyor, aynı zamanda televizyonda henüz yayımlanmayan bölümleri de izleyebiliyorlardı.

1982 ANAYASASI'NDA BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

23 Eylül 1982'de kabul edilen yeni anayasanın 25. maddesinde "kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz, düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz" denilerek özgürlükler güvenceye alınırken 26. maddede düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini kısıtlayan hükümlere yer verilir.

1982 YÜKSEK ÖĞRETİM YASASI VE BASIN-YAYIN YÜKSEK OKULLARI

1982 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası ile birlikte, tüm mevcut devlet üniversiteleri ve akademilerde eğitim ve öğretim bakımından yeni düzenlemelerin yapılması gündeme gelir. 41 sayılı kararname ile Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın-Yayın Yüksek Okulu ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu, Basın-Yayın Yüksek Okulu olarak Ankara ve İstanbul Üniversitesi rektörlüklerine; Ankara, İstanbul, İzmir'de akademilere bağlı Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulları, yeni oluşturulan Gazi, Marmara, Ege Üniversiteleri rektörlüklerine Basın-Yayın Yüksek Okulu olarak bağlanırlar.

1982 TRT REKLAM YARIŞMASI

TRT 1982 yılından itibaren reklam yarışması düzenleyerek geçmiş yılın en başarılı reklamlarını ödüllendirir.

1983 SİYASİ PARTİLERE REKLAM HAKKI TANINDI

1983 seçimlerinin en önemli ilklerinden biri 7 Temmuz 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Güvenlik Konseyi kararıyla, siyasal partilere gazetelerde paralı ilan yayınlama hakkının tanınması ve seçime katılan üç partiden ikisinin seçimde ajanslarla çalışmasıdır.

Askeri yönetim, kapatılan partiler yerine yeni partilerin kurulmasına izin verir ve Turgut Özal'ın liderliğinde kurulan Anavatan Partisi, 1983 seçimlerinde Manajans ile çalışarak seçim kampanyalarına türlü yenilikler getirir. Bunlardan en önemlilerinden biri Özal'ın gazeteci Mehmet Barlas ile yaptığı röportajların ve miting görüntülerinin kaydedilmesi ve bu video kasetlerin ilçe örgütlerine gönderilmesi yoluyla gerçekleşir.

1983 BASIN KANUNU VE OLAĞANÜSTÜ HAL YASASI İLE GETİRİLEN KISITLAMALAR

Anayasa'nın kabulünün ardından 10 Kasım 1983'te Basın Kanunu'nun birçok maddesi değiştirilerek, ağırlaştırıcı hükümler getirilir. Para cezaları artırılır, Basın Mahkemeleri kaldırılır, basın yoluyla işlenmiş suçlardan dolayı dava açma süresi 3 aydan 6 aya çıkarılır. 31. madde değiştirilerek, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, milli egemenliğe, Cumhuriyetin varlığına, milli güvenliğe, kamu düzenine, genel asayişe, kamu yararına, genel ahlaka ve genel sağlığa aykırı olan basılmış eserler" tanımı eklenir. Böylece dışardan getirtilen eserlere Bakanlar Kurulu sansürü konur.

25 Ekim 1983'te kabul edilen Olağanüstü Hal Kanunu ile bölge valilerine, gazete, dergi, broşür, kitap, el ve duvar ilanı ve benzerlerinin çoğaltılması ve dağıtılmasını yasaklama ve yayınları toplatma; resim, plak, ses ve görüntü bantlarını, sahne oyunlarını ve filmleri denetleme ve gerektiğinde yasaklama; kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız ve abartılı haber yayınlayanları üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına çarptırma, bu suçların basın ve yayın organları yoluyla işlenmesi durumunda cezalarını bir misli artırma gibi basın özgürlüğünü kısıtlayıcı yetkiler tanınır.

1984 TELEVİZYONLAR ARTIK TAMAMEN RENKLİ

Renkli yayına geçiş tam anlamıyla "alıştıra alıştıra" olur. 1 Mayıs 1976'da oynanan, Southampton'ın Manchester United'ı 1-0 yendiği İngiltere Kral Kupası'nın final maçı, 12-18 Mayıs 1981 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen -TRT'nin özel yayını için ilk renkli naklen yayın aracını satın aldığı- İslam Konferansı ve 23 Nisan 1979'da Çocuk Şenliği, 70'li yılların ilk renkli naklen yayın denemeleridir. 1981'de, 23 Nisan Çocuk Şenliği naklen ve renkli yayınlanırken, 29 Temmuz 1981'deki Prens Charles - Lady Diana'nın düğün töreninden görüntüler ekranlara renkli olarak gelir. 1982'ye geçerken, stüdyoda hazırlanan yılbaşı özel programının yayını TRT'nin renkli sınavlarından en önemlisidir: Evlerinde renkli alıcı bulunan izleyiciler o gece Sezen Aksu, Zeki Müren, Zerrin Özer ve Nesrin Topkapı'yı renkli seyrederek. Macit Akman 1982'de

yayın programına alınan tüm spor karşılaşmalarının renkli yayınlanacağı müjdesini verir. Akman, renkli televizyon için "delilik" diyenleri, "Deneme yayını 'Deli' filmiyle başlatalım. Bakalım delilik mi değil mi?" diye yanıtlar. Böylece futbolseverler 1982'de İspanya'da yapılan Dünya Kupası'nı renkli izler. Sırayla birçok program renklenir. Siyah-beyaz televizyon sahipleri, bir yayın sırasında TRT logosu daire içindeyse o yayının renkli yapıldığını anlar. Renkli yayın ve ikinci kanalın açılmasına dair tartışmalarının hararetli biçimde sürdüğü 1982 yılında, coğrafi koşullar nedeniyle Türkiye'nin %22'si televizyon izleyememektedir. Giderek artan yayın saatleri ile birlikte TRT ekranları, 31 Aralık 1981 yılbaşı gecesinden itibaren renklenmeye başlar ve 1 Temmuz 1984 tarihinden itibaren tamamen renkli yayına geçilir. 1984'ün yaz aylarında, Türkiye'deki sekiz firmanın ürettiği renkli televizyon fiyatları 140 bin ile 200 bin lira arasında değişir. Bu esnada asgari ücretli bir işçinin eline geçen para 24 bin liradır.

İlk renkli TV reklamı 4 Mayıs 1984'te yayımlanır. Bir mobilya firmasına ait olan 30 saniyelik bu filmin yayınlanması için TRT'ye 2.5 milyon lira ödenir.

1984 REKLAMCILAR DERNEĞİ

Reklamcılar Derneği, günümüzde ekonominin ve toplumun değişen ve gelişen ihtiyaçlarını reklamcılık ve pazarlama haberleşmesinde karşılayabilmek amacını taşıyan bir mesleki kuruluştur. Reklamcılar Derneği'nde reklam iş hacminin yaklaşık %85'ini gerçekleştiren 91 tüzel kişi ve 24 gerçek kişi üyesi bulunmaktadır. Dernek 1989 yılından beri Kristal Elma Türkiye Reklam Ödülleri Yarışması'nı düzenlemektedir.

1986 TRT İKİNCİ KANAL YAYININI BAŞLATTI

1985-89 arasındaki dönemi kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çok kanallı televizyon yayını için uydudan yararlanmayı da kapsar. TRT 2 yayın hayatına önce Ankara, İstanbul ve İzmir'i, ardından pilot bölge olarak Doğu illerini kapsayacak biçimde uydu teknolojisiyle başlar. 16 Eylül 1986 tarihinde ilk deneme yayını Ankara ve İstanbul'da yapan ikinci kanal, o dönemde "ikinci kanal anteni" olmaksızın ancak karlı izlenebilmektedir. Vericinin İstanbul'da Çamlıca'da olması sayesinde Anadolu yakasında rahat izlenebilen yayın, Rumeli yakasında oturan izleyicileri hayal kırıklığına uğratar. TRT 2 yayın hayatına 6 Ekim 1986'da, Atatürk Kültür Merkezi'nden her iki kanalda da canlı yayınlanan görkemli bir törenle başlar. Törenin ilk konserini Emel Sayın verir, ardından sahne alanlar arasında Mazhar Fuat Özkan ve Laura Branigan bulunur. Başbakan Turgut Özal açılış sırasında yaptığı konuşmada, "Üç, dört, beş ve altıncı kanallara çabuk geçmeliyiz" demektedir.

1987 “LİMON KAMPANYASI”

1987 seçimleri, referandumla siyasi yasakları kaldırılan liderleri tekrar siyaset sahnesine taşır. Bu dönemde en göze çarpan siyasal reklam ise, parti başkanlığını Erdal İnönü'nün yaptığı Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin Yorum Ajans tarafından yapılan “limon gibi sıkma” sloganıyla yayımlanan sıkılmış limon görüntüleridir. Reklam akıllarda “Limon Kampanyası” olarak yer eder.

1988 TÜRKİYE GAZETECİLER CEMİYETİ BASIN MÜZESİ

Çemberlitaş'taki bina Maarif Nazırı Saffet Paşa tarafından 1865 yılında Neo-klasik üslupta inşa edilir. Maarif-i Umumiye Nezareti ve İstanbul Darülfünun hizmetlerinde kullanılır. Darülfünun olarak hizmet verdiği sıralarda (1875 yılında) burada Uluslararası Resim Sergisi açılır. II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) sansür binası olarak kullanılır. 1908 yılında Şehremaneti'ne (İstanbul Belediyesi) devredilir. 1908 yılından 1983 yılına kadar Belediye'nin çeşitli bölümleri bu binada hizmet verir. 1983'te dönemin Belediye Başkanı Abdullah Tırtıl ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu'nun birlikte yaptıkları görüşme sonunda, basın müzesi olarak hizmet vermesi kararlaştırılır. 1984-1988 yıllarında restore edilip 9 Mayıs 1988 tarihinde hizmete açılır.

1989 İLK BÖLGESEL AMAÇLI KANAL TRT GAP YAYINA BAŞLADI

1989 ÖZEL RADYOLAR

1985 yılı Haziran ayında özel radyo kurma izni için TRT'ye 106 adet başvuru yapılır. *Hürriyet*, *Türkiye*, *Sabah* gazeteleri, Karacan Yayınları ve Nadir Grubu da başvuranlar arasındadır. TRT'nin itirazlarına rağmen, 1989'da birçok özel radyo yayına başlar. 1992 yılından sonra da hızla çoğalır. FM bandından yayın yapan bu radyolar, müzik ağırlıklı programlarıyla 15-35 yaş arasındaki kitleyi kendilerine hedef seçerler. Özel radyolarla Türkiye, yayıncılıkta çokseslilik ile tanışmış olur. Yabancı pop ve arabesk gibi kamu radyolarında fazla yer alamayan müzik türleri, özel radyolarda revaç bulur.

1989 TÜRK ELEKTRONİK SANAYİCİLER DERNEĞİ KURULDU

Türk Elektronik Sanayiciler Derneği (TESİD), Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yetkililerinin teşviki ile Türkiye'deki elektronik sanayisi kuruluşlarının temsilcileri ve üniversitelerin elektronik ile ilgili öğretim üyelerinin girişimi sonucunda 24 kurucu üye tarafından 1989 tarihinde kuruluşunu tamamlar.

Halen 70 ayrı sanayi kuruluşuna mensup 160 üyesi bulunan TESİD'e Türkiye'de elektronik sanayisi, bilgi teknolojileri ve bunlarla ilgili hizmet sektöründe Ar-Ge ve/veya üretim yapan tüm kuruluşlar üye olabilmektedir. TESİD, Türkiye'de kamu kesimi dahil elektronik sanayisi, bilgi teknolojileri ve bunlarla ilgili hizmet sektörünün bütün sanayici, meslek, bilim ve işadamlarının dernek içinde bir araya gelmelerini ve sektörün sürekli rekabet edebilirliğinin sağlanmasını, ülke ekonomisi ve insanlarına katkısının artırılmasını teşvik eder.

1990'lar

ELEKTRONİK SANAYİ

1990'lı yıllara geldiğimizde artık telefon-telgraf multiplex sistemlerinin, radyolink multiplex (koaksiyel kablunun havadan nakli) üzerinde, havai sistemlerinin %90'ından fazlası PTT-ARLA üretimidir. O günlerde PTT için en önemli atılım; her ikisinde de %49'luk hisseye sahip olduğu NETAŞ ve TELETAŞ'ın sayısal santral üretimidir.

MEDYA SEKTÖRÜ

Türkiye'de, 80'li yıllara kadar, çoğunlukla gazetecilik mesleğinden gelen ailelerin hakim olduğu medya sektörü, değişen teknolojik koşullar ve yönetimden kaynaklanan sorunlar sebebiyle, medya dışında faaliyet gösteren büyük sermaye gruplarının yönetimine geçmeye başlar. 1990 yılında ilk özel TV istasyonunun yayına başlaması ve görsel yayıncılıkta devlet tekelinin kırılması ile birlikte, medya sektörü büyüme trendine girer.

BASIN BABIALI'YI TERK EDİYOR

Sabah gazetesi 1990'da Medya Plaza adı verilen İkitelli'deki yeni binasına geçer. Kağıt girişinden gazete çıkışına kadar her şeyin bilgisayarla yapıldığı 20.000 metrekaarelik binanın zemin katındaki baskı makineleri saatte 190.000 gazete ve 60.000 dergi basacak kapasiteye sahiptir. Baskı öncesi bütün aşamalar bilgisayarda gerçekleştirilir. Sabah'ın bu alandaki öncülüğünü takiben, sırasıyla *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Dünya* gazeteleri de 1990'ların ilk yıllarında, İkitelli'deki modern binalarına taşınırlar. Böylece, 20. yüzyıl boyunca Türkiye'nin bütün önemli gazetelerinin merkezlerinin ve basım evlerinin bulunduğu ve Türk basınına adını veren Babiali bölgesi işlevini yitirir.

1

2

1 - MİLLİYET GAZETESİ BİNASI, CAĞALOĞLU, 1964
Ofis iç mekanı.
Mimari: Maruf Önal
Kaynak: Tabanlıoğlu Mimarlık Arşivi

2 - DOĞAN MEDYA CENTER, BAĞCILAR, 1993
Ofis iç mekanı.
Mimari: Tabanlıoğlu Mimarlık
Fotoğraf: Jeroen Musch
Kaynak: Tabanlıoğlu Mimarlık Arşivi

1990 İLK ÖZEL TELEVİZYON KANALI

TRT'nin TV tekeli ancak 1990 yılında, pek de yasal olmayan yollardan kırılır. Ama aslında öykünün tarihi 80'li yıllara kadar uzanır. Bu dönemde bazı belediyelerin kurduğu antenler sayesinde, belirli bir kesim RTL, SAT 1, PRO 6 ve RAI gibi uydudan izlenebilen kanalları seyredilmektedir. Başta gazeteler olmak üzere çeşitli özel kuruluşlar da televizyon kurma çalışmalarını içindedirler. Bu nedenle kurulacak özel televizyon kanalları verici ve link hattı bulmak gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Yasal durumu kendine özgü yöntemlerle aşmak isteyenler de vardır. Cem Uzan ve Kemal Uzan'ın yurtdışında kurdukları Magic Box Incorporated AG adlı şirket tarafından oluşturulan Türkiye'nin ilk özel televizyon kanalı 1990 yılında, Magic Box Star 1 adıyla, Almanya'nın Eutelsat uyudusundan test yayınına başlar. Bu yayın, 1989 yılında yapılan bir yasal değişiklikle, 3517 sayılı yasaya dayanarak, bütün radyo-televizyon vericilerinin PTT'ye devredilmesi sonucunda mümkün olur. Uydu yayınlarının PTT'nin link sistemi sayesinde iletilmesi için başvuruda bulunan Magic Box'ın isteği hemen kabul edilir. *Milliyet* gazetesinde köşe yazarlığı yapan Hasan Pulur ve bazı başka gazeteciler bu karara karşı çıkmışlardır. O dönemki itirazların merkezinde, özel televizyonculuğun gelişmesine ve kanalların artmasına yönelik bir eleştiriden çok, Özal'ın gerekli yasal değişikliklerin yapılmasını ya da tamamlanmasını beklemeyen, keyfi uygulamaları yer alır. Zira, radyo ve televizyon istasyonlarının ancak devlet eliyle kurulabilmesine olanak tanıyan "yurtiçine ve yurtdışına yayın yapılması devlet tekelindedir" şeklindeki Anayasa'nın 133 numaralı maddesi göz önüne alındığında Cem Uzan'ın talebinin kabul görmesi açıkça aykırıdır.

1990'lar İNTERNET YAYINCILIĞI BAŞLADI

1991 TÜRKİYE'DE BİLGİSAYAR ÜRETİMİ: CASPER

Casper, 1991 yılında üniversiteden yeni mezun üç girişimci mühendis tarafından İstanbul'da kurulan, bilgisayar ve yan ürünleri üreten bir firmadır. 2007'de hizmete giren 34.500 metrekare büyüklüğündeki tesisleri Avrupa ve Ortadoğu'nun en büyük bilgisayar üretim fabrikalarından biridir. Bu tesisin günde yaklaşık 5000 adet bilgisayar üretim kapasitesi vardır. "Yılın en iyi yerli bilgisayar üreticisi" gibi birçok ödül almıştır. Aynı sektörde faaliyet gösteren ve Türkiye'nin ilk yerli PC markası olup, IT sektöründe zincir mağazacılık uygulamasını da ilk başlatan firma olarak bilinen Aidata'yı Ekim 2009'da satın alır. Casper, 2001 yılından beri dizüstü bilgisayar da üretmektedir.

1992 BASIN-YAYIN YÜKSEK OKULLARININ İLETİŞİM FAKÜLTELERİNE DÖNÜŞMESİ

1992 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce çıkarılan 3837 sayılı yasa ile basın-yayın yüksek okulları iletişim fakültelerine dönüşür. Devlet üniversiteleri içinde iletişim fakültelerinin sayısı artarken, yine devlet üniversitelerinin güzel sanatlar fakülteleri içinde iletişimle ilgili lisans programları, meslek yüksek okullarında iletişim, halkla ilişkiler, radyo ve televizyon yayıncılığı, fotoğrafçılık bölümleri ve özel iletişim eğitimi veren kuruluşlar devreye girer.

1992 TELEVİZYON İZLEME ARAŞTIRMA KOMİTESİ (TİAK)

Televizyon İzleme Araştırma Komitesi (TİAK), Türkiye'de televizyon izleyici araştırmalarını organize etmek ve denetlemek amacıyla çalışan bir komitedir. 1990'da Türkiye'nin ilk özel kanalı İnterstar'ın yayına başlamasından sonra izlenme oranlarının ölçülmesi, reklamverenler açısından önemli bir konu olur. 1992'de TİAK'ın kurulması, reklamverenlerden ve medyadan bağımsız bir ara kuruluşu

gerek duyulmasından kaynaklanır. TİAK, televizyon izleyici ölçüm işlerini AGB Nielsen Media Research (AGB) şirketinin Türkiye kolu olan AGB Anadolu'ya ihale etmiştir. Amacı, "örneklem büyüklüğü, iller, temsil edilecek evren, panel kompozisyonunda kullanılacak temel değişkenler ve raporlama kriterlerini" belirlemektir. Komite, AGB'nin işverenidir, araştırmayı organize eder, yapılışını denetler ve sonuçları komiteyi finanse eden kuruluşlara dağıtır.

1992 REKLAMVERENLER DERNEĞİ KURULDU

Reklamverenler Derneği, 1992 yılında 7 kişi tarafından kurulur. Misyonu Türkiye'de reklamın önemini, etkinliğini, verimliliğini, bilincini anlatmak ve artırmak, reklamla ilgili tüm süreçlerde reklamverenlerin haklarını korumaktır. Reklamverenler Derneği, reklamveren -medya-reklam ajansı üçgeninde işleyişi yenileyerek güçlendirmenin yanı sıra, reklam sektöründeki problemlere yeni çözümler getirerek gerekli değişimleri başlatma; sistemlerin ve süreçlerin sağlıklı ilerlemesi için etkili adımlar atma amacındadır. Reklamverenler Derneği, reklam sektörünün sağlıklı işleyişi ve gelişimi için öncülük etmek amacıyla markalaşmaya ve pazarda yaşanan problemlere odaklanmayı; sektörün ileri gelenlerini bir araya getirerek sorunları çözüme ulaştırmayı ve reklamverenleri sektörel gelişmelerden haberdar etmeyi hedeflemektedir.

1993 RADYO VE TELEVİZYON ÜZERİNDEKİ KAMU TEKELİ KALDIRILDI

Anayasa'nın 133. maddesinin 1993'te değiştirilmesiyle özel radyo ve televizyon yayınları serbest bırakılır. TRT'nin özerkliği yeniden tesis edilir. TRT bugün, özerkliği ve tarafsızlığı Anayasa'da hükme bağlanan, radyo ve televizyon ile tüm medya araçlarından yayın yapan kamu hizmeti yayıncısı olarak hizmet verir.

1993 MEDIACAT

Türkiye'nin pazarlama iletişimi dergisi *MediaCat*, 1993 yılında yayımlanmaya başlar. Bir dergi olarak yola çıkan *MediaCat*, bugün ek yayınlardan kitaplara, konferanslardan yarışma ve ödüllere, yüksek lisans ve sertifika programlarından kurumlara yönelik düzenli eğitimlere, web sitelerinden sosyal medya varlıklarına kadar çeşitli yollarla pazarlama iletişimi alanında sektörel içerik üreten büyük bir bilgi platformuna dönüşmüştür.

1994 RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU KURULDU

Özel radyo ve televizyon yayınlarını düzenleyen Mülga 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 1994 yılında yürürlüğe girmesiyle, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kurulur. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemekle görevli, Anayasa'nın 133. maddesi kapsamında üyeleri TBMM Genel Kurulu tarafından seçilen, özerk ve tarafsız bir kamu tüzel kişiliğidir. Üst Kurul, TBMM tarafından seçilen dokuz üyeden oluşur. Ülkemizde karasal, sayısal, uydu, kablo ve IPTV (İnternet Temelli Televizyon) ortamından yayın yapacak kuruluşlara lisan ve yayın izni Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından verilir. Günümüzde, Üst Kurul yayıncı kütüğünde karasal ortamda yayın yapan toplam 251 televizyon, 1078 radyo yayın kuruluşunun lisans başvurusu mevcuttur. Uydu ortamından yayın yapan 148 televizyon ve 53 radyo, kablo ortamında yayın yapan 78 televizyon kuruluşu bulunur. Ayrıca iki uydu platform işletmecisi ile bir IPTV platform işletmecisine lisans verilmiştir. Radyo ve televizyon yayınları, Sayısal Kayıt, Arşiv ve Analiz Sistemi (SKAAS) aracılığıyla merkezden, temsilcilikler kanalıyla yerinden takip edilmektedir. SKAAS, günümüzün yüksek bilişim teknolojileri kullanılarak, TÜBİTAK ile birlikte milli bir proje olarak gerçekleştirilmiştir. Sistem 7/24 çalıştırılır ve sistemin başında sürekli görevlendirme yapılarak söz konusu yayınların kesintisiz kaydedilmesi ve arşivlenmesi sağlanır.

1994 CEP TELEFONLARI ÇALIŞMAYA BAŞLADI

GSM'nin Türkiye'de kurulup hizmete verilmesi amacıyla 30 Mart 1993 tarihinde ihaleye çıkmıştır. İhaleyi Detecon, Alcatel-Sel, Siemens AG, Teletaş ve Simko'nun oluşturduğu TELSİM Konsorsiyumu ile Ericsson, Telekom Finland, Çukurova Grubu, Kavala Grubu, Penta Tekstil AŞ'nin oluşturduğu TURKCELL Konsorsiyumu kazanmıştır. Yapılan sözleşmelerde, "yasal düzenlemelerle daha sonra lisansa dönüştürülmek üzere" kaydı yer almış ve sözleşmelerin 15 yıl geçerli olacağı belirtilmiştir. Sözleşme ile Türkiye'de GSM abone sayısı 400.000'e ulaşana kadar lisans devrinin bu iki firma ile sınırlı tutulması, yani başka şirketlere lisans verilmemesi de güvence altına alınmıştır. Gelir paylaşım sözleşmelerinin yapıldığı dönem, GSM sistemi abonelerinin sayısı 1994'te 81.968, 1995'te 332.716 olurken 1996 yılında ise 691.000'e ulaşmıştır.

1994 TÜRKİYE'NİN İLK UYDUSU TÜRK SAT UZAYA FİRLATILDI

1995 PTT'DEKİ TELEKOMÜNİKASYON VE POSTA HİZMETLERİNİN BİRBİRİNDEN AYRILMASIYLA TÜRK TELEKOMÜNİKASYON AŞ KURULDU

1996 İLK TEMATİK HABER KANALI NTV YAYINA BAŞLADI

1997 TÜRKİYE'DEKİ TÜM ÜNİVERSİTELERİ TURPAK ŞEBEKESİ ÜZERİNDEN BİRBİRİNE BAĞLAYAN ULUSAL AKADEMİK AĞ (ULAKNET) PROJESİ HAYATA GEÇİRİLDİ

1997 TÜRKİYE'DE ÜRETİLEN İLK (?) CEP TELEFONU: ASELSAN 1919 PİYASADA

1997 VAKIF ÜNİVERSİTELERİNDE İLETİŞİM FAKÜLTELERİ

Devlet üniversiteleri içinde iletişim fakültelerinin sayısı artarken, 1997 yılından itibaren vakıf üniversiteleri içinde de iletişim fakülteleri açılır.

1998 AYDIN DOĞAN GENÇ İLETİŞİMCİLER YARIŞMASI

1998 yılında Aydın Doğan Vakfı tarafından başlatılan Genç İletişimciler Yarışması, Yazılı, Görsel, İşitsel, Reklam, Halkla İlişkiler ve İnternet Yayıncılığı dallarında düzenlenir. Yarışmaya yıllar içinde iletişim fakültelerinden binlerce öğrenci katılmıştır.

1998 REKLAMCILIK VAKFI KURULDU

Reklamcılık Vakfı, 1998 yılı sonunda Reklamcılar Derneği ve üyeleri tarafından kurulur. Reklamcılık Vakfı'nın kuruluşunda, iki temel neden etkili olmuştur; birincisi, reklam sektörünün ulaştığı büyüklük ve gelişmişlik düzeyi, ikincisi ise dernekler yasasındaki kısıtlamalar. Reklamcılık Vakfı'nın kurulmasıyla birlikte, reklam sektörünün gereksinimleri organik bağı olan iki kuruluşla; Reklamcılar Derneği ve Reklamcılık Vakfı'yla karşılanmaya başlar. Hedef, Türkiye'deki reklamcılık mesleğinin saygınlığını toplumsal yaşamın her alanında korumak, yükselmesine katkıda bulunmak ve bu süreçte ihtiyaç duyulacak kaynakları yaratarak vakfın gelişimine olanak sağlamaktır.

1999 DİJİTAL TV ANLAŞMASI YAPILARAK DIGITURK KURULDU

1999 TVYD TELEVİZYON YAYINCILARI DERNEĞİ

Türkiye'deki toplam izlenme payının %95'ini oluşturan TV kanallarının kurduğu birliktir. Bütün Türkiye'ye yayın yapma hakkını elinde bulunduran hemen tümü ile önde gelen bölgesel ve uydu kanallarını bir araya getiren Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD) 24 Kasım 1999'da kurulur.

2000'ler

MEDYA SEKTÖRÜ

2000-2001 yıllarında yaşanan bankacılık krizine yakalanan medya sektörü, krizden büyük bir yara alır. Bankası batan bazı medya patronları büyük iflaslar yaşar, bunun sonucunda da, medya sektöründe ciddi bir işsizlik dalgası oluşur. Batık bankalarından dolayı bazı medya şirketlerine Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu tarafından el konulur ve bu süreçle birlikte medya sahipliğinde yeni bir dönem başlar. Daha önce medya sektörü ile herhangi bir ilişkisi olmayan, çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren sermaye grupları ve yapılan yasal düzenlemeler sonucunda yabancı iştirakçiler de medya sektörüne yönelir. Yeni girişimciler ile Türk medyasındaki sahiplik yapısı da yeniden şekillenmeye başlar.

2003 İLETİŞİM ŞURASI ANKARA'DA TOPLANDI

Ankara'da toplanan İletişim Şurası ile basın, radyo ve televizyon yayıncılığı ile İnternet gibi temel iletişim konularının demokratik, bilimsel bir platformda tartışmaya açılması hedeflenir.

2004 5187 SAYILI BASIN KANUNU

9 Haziran 2004'te çıkarılan 5187 sayılı Basın Kanunu'nun ilk maddesinde "Bu kanunun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir" denilmektedir. Ancak daha sonra Ceza Kanunu'nda yapılan düzenlemeler, özgürlüklerde kısıtlamalara yol açar.

2005 DOĞRUDAN PAZARLAMA İLETİŞİMCİLERİ DERNEĞİ (DPİD)

Eylül 2005'te DPİD doğrudan pazarlama sektörüne vizyon kazandırmak, sağlıklı büyümesini sağlamak, sektör çalışanları arasında iletişim kurmak, hizmet kalitesini yükseltmek ve haksız rekabete karşı mücadele etmek amacıyla kurulur.

2005 KIRMIZI ÖDÜLLERİ

Kırmızı Ödülleri, *Hürriyet* gazetesi yayın grubunun *Kırmızı* dergisi tarafından düzenlenen ve reklam alanında yılda bir kez tekrarlanan bir ödüldür. Kırmızı Ödülleri'nin amacı, basın reklamlarında yaratıcılığın artırılmasını özendirmek, reklam ajanslarının, çalışanlarının ve reklamverenlerin başarılarını belgeleyip, ödüllendirmektir.

2007 İNTERAKTİF REKLAMCILIK DERNEĞİ – IAB TÜRKİYE

2007 yılı Ekim ayında 23 katılımcıyla bir platform olarak kurulan ve 2011 yılının Temmuz ayında dernekleşen IAB Türkiye reklamveren –ajans– medya üçlüsünün aynı çatı altında temsil edildiği bir meslek örgütüdür. Kuruluş amacı endüstrinin bir bütün olarak, sağlıklı biçimde gelişmesine destek vermektir. Hedefleri doğrultusunda eğitimden ölçümlemeye, endüstriyel standartların oluşturulmasından yarışmalara kadar pek çok alanda faaliyet göstermektedir.

2008 BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

Telekomünikasyon sektörünü düzenleme ve denetleme işlevinin bağımsız bir idari otorite tarafından yürütülmesi amacıyla 2813 sayılı Telsiz Kanunu'nda değişiklik yapan 27 Ocak 2000 tarihli ve 4502 sayılı kanunla kurulan Telekomünikasyon Kurumu, 10 Kasım 2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ile yeni bir düzenlemeye tabi olur ve adı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) olarak değiştirilir. 2813 sayılı Telsiz Kanunu, yeni bir düzenlemeyle Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanun olarak yeniden düzenlenir. BTK, İnternetin ve mobil iletişimin düzenlenmesinden

sorumlu, kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali özerkliğe sahip özel bütçeli, bağımsız bir kurumdur.

2008 KABLULU YAYINDA SAYISALA GEÇİŞ BAŞLADI

Türksat'ın 2008'de 17 ilde, TRT kanalları başta olmak üzere 8 kanal üzerinden başlattığı dijital yayın ile kablolu yayıncılıkta sayisala geçiş süreci başlar. Çanak anten gerektirmeyen, Kablo TV altyapısını kullanan Teledünya isimli bu dijital platformda şu an 12'si HD, 115'i SD olmak üzere 127 televizyon kanalı yer almaktadır.

2008 TÜRKİYE'NİN İLK VE TEK YERLİ ÇOCUK KANALI

1 Kasım 2008'de TRT Çocuk, Türkiye'nin ilk ve tek yerli çocuk kanalı olma özelliği ile yayın hayatına başlar.

2009 TRT 6 KÜRTÇE YAYIN YAPMAYA BAŞLADI

1 Ocak 2009'da Türkiye'nin farklı dil ve lehçelerde yayın yapan ilk kanalı TRT 6, Kürtçe yayına başlar. Kanalın adı, 2015 yılında TRT Kurdi olarak değişir.

2010'lar

ELEKTRONİK SANAYİSİ

Elektronik sanayimizin hareket ve gelişme noktasını tüketici elektroniği sektörü oluşturduğu için bu sektörde yer alan ürünlerin elektronik sanayisi içinde öncelikli bir yeri vardır. Özellikle 1990 yılından sonra hızlı bir gelişim gösteren sektör ulaştığı yüksek teknolojiyle Avrupa'nın televizyon üssü olmaya aday olarak gösterilirken, elektronik ses ve görüntü cihazları üreten fabrikalarımızda da en ileri teknolojiler ve modern cihazlar kullanılarak üretim yapılmaktadır. Bugün, Türk firmaları, Avrupa renkli televizyon pazarının %25'ini kontrol etmektedirler. On yılı aşkın sürede adım adım ulaşılan bu nokta, tüketici elektroniği ve bilişim sektörlerinin hızla şekil değiştirerek birbirine yaklaştığı yeni bir çağda, rakiplere oranla önemli avantajlar sağlamaktadır. Öncelikle, Türk elektronik sanayi artık bütün pazarlarda tanınır ve saygı görür hale gelmiştir. İkincisi, pazarda bütün satış kanallarından; OEM (orijinal ekipman üreticisi) müşterilerinden distribütörlere, mağaza zincirlerinden katalog firmalarına ve merkezi alım yapan çok uluslu firmalara kadar güçlü müşteri altyapısı oluşturmuştur. Televizyon önceleri ancak ithalat yoluyla sağlanırken, 1968 yılında siyah-beyaz televizyon üretimine, 1982 yılından itibaren ise renkli TV ve video cihazları üretimine geçilir. 1968

yılında 1532 adet TV üretimi gerçekleştirilirken, 2003 yılında bu sayı 15.278.718 adete yükselmiştir. Hatta televizyon üretimi, 2004 yılına rekorla başlayarak, Ocak ayı sonunda bir önceki yılın aynı ayına oranla %40 artışla 1.4 milyon adet ile ondan önceki üç yılın en yüksek rakamına ulaşır. İhracatın büyük bölümü AB ülkelerine gerçekleştirilirken, Türk Cumhuriyetleri, Rusya ve Doğu Bloku ülkeleri diğer önemli pazarları oluşturmaktadır. Sektördeki ihracatçı firmalar: Vestel, Beko, Profilo-Telra, İmper, IES, Telesan. Renkli televizyon üreticisi firmalar (ve markaları): Beko (Arçelik Beko), Vestel Grubu (Vestel), Türk Philips (Philips), Profilo-Telra (Saba, Telefunken, Profilo, Telestar), Samsung, ithal markalar ve "merdiven altı" üretim (Beon, Imperial, Fujtec, Roadstar, Funia, Sunnuy, Spectra, Akai, Grundig, Yu-Ma-Tu, Show, Contec, JVC, Panasonic).

Günümüzde ülkemizdeki elektronik sanayisinin durumu Türk Elektronik Sanayiciler Derneği'nin *2012 Elektronik Sektörü Almancağı*'ndan alınan verilerle şöyledir: Türkiye elektronik sektörü 2011 yılında 12 milyar Amerikan Doları üretim hacmine ulaşmıştır. 2010 yılında 6.5 milyar dolarlık ihracat hacmi, sektör satışlarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Aynı yıl ithalat hacmi 16,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında ihracatın %31'ini tüketici elektroniği, %15'ini bileşenler, %39'unu telekomünikasyon cihazları, %14.5'ini profesyonel ve endüstriyel cihazlar, %1.8'ini bilgisayar cihazları alt sektörleri gerçekleştirmiştir. 2011 yılında yapılan ithalatın ise %35.3'ü profesyonel ve endüstriyel cihazlar, %25'i telekomünikasyon cihazları, %17.7'si bilgisayar cihazları, %10.7'si tüketim elektroniği ve %10.6'sı bileşenler alt sektörü tarafından gerçekleştirilmiştir. Sektör firmaları tarafından yaklaşık 45 bin kişilik istihdam sağlanmaktadır. Mühendislik ve hizmet alanında yaklaşık 100 bin kişilik istihdam sağlandığı söylenmektedir.

MEDYA SEKTÖRÜ

Günümüzde Türk medya sektörünün öncü kuruluşları aynı zamanda ülkenin önde gelen sermaye gruplarıdır. Yurtdışında ve yurtiçinde medya grupları, yabancı medya şirketleriyle ortaklıklar kurmaktadır. Bununla beraber yabancı şirketler de Türkiye'de medya organlarına sahip olmaktadır. Örneğin, News Corp. şirketi, Atlantic Records şirketiyle birlikte TGRT'yi satın alarak Fox TV adıyla yayıncılığa devam etmektedir. 2011 yılında çıkarılan 6112 sayılı RTÜK Kanunu ile özel bir medya organında yabancı sermayenin sahip olabileceği en yüksek pay %50'ye çıkarılır. Bunun sonucunda, Katar Sermayeli Al-Jazeera ve Çin Sermayeli GB Times adlı medya kuruluşları Türkiye'de televizyon, radyo ve İnternet yayıncılığı alanlarında yatırımlar yapmaya başlarlar. Bugün Türkiye'de yayında olan kamuya ait 20; özel televizyon

kanalları arasında 30 ulusal, 32 haber, 38 belgesel, 101 film ve dizi, 53 spor, 42 müzik, 18 çocuk, 1 seyahat, 2 avcılık, 1 gençlik, 6 moda, 3 sağlık, 6 tarım ve hayvancılık, 1 kültürel, 5 yemek ve mutfak, 8 kadın-yaşam, 20 dini, 19 uydu ve alışveriş, 7 erotik, 35 yerel, 15 diaspora olmak üzere toplan 463 TV kanalı bulunmaktadır.

Bugün Türkiye'de 39 ulusal, 3 spor, 15 diğer dillerde ve 274 adet yerel olmak üzere toplam 331 gazete bulunmaktadır. En yüksek tiraja sahip gazete, günlük 1.178.851 adeti bulan (İslamcı demokrasi, liberal görüşteki) *Zaman* gazetesidir.

İNTERNET MEDYASI

İnternet tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de medya sektörünü derinden etkiler. İnternet kullanımının artması ve yayıncılık teknolojilerindeki hızlı gelişme, klasik yayıncılık anlayışını da değiştirir. Web ve mobil cihazlar üzerinden yapılan yayıncılıkta hızlı bir gelişme yaşanır. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu 2012 yılı Eylül ayı verilerine göre Türkiye'de 19.3 milyonu genişbant internet aboneli olmak üzere yaklaşık 37 milyon internet aboneli vardır. Türkiye'nin en çok bilinen ulusal gazetelerinin web üzerinden ulaştığı okur sayısı, günlük bayi satışının 10 katına varan oranlara ulaşmaktadır. Türk insanının bu tercihini gören medya şirketleri web tabanlı yatırımlarını her geçen gün artırmaktadır. Avrupa çapında en çok okuyucuya sahip ilk beş internet haber sitesinin arasında Türkiye'den günlük yayın yapan 2 gazete yer alır. TÜİK'in 2012 Nisan verilerine göre Türkiye'deki internet kullanıcılarının %72.5'i internet üzerinden gazete ve dergi okumaktadır. comScore'un 2012 Ağustos ayında yaptığı bir araştırmanın sonucuna göre Türkiye'de İnternet üzerinden TV izleme oranı da artış göstermektedir. 2011 Ağustos ayında bu oran %25 iken 2012 Ağustos ayında %32'ye yükselir.

SOSYAL MEDYA

Yaygın ve gelişmiş internet ağı ve yaygın mobil iletişimiyle Türkiye'deki sosyal medya, tüm dünya ile paralel bir gelişim içindedir. Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım ağlarında aktif olan kullanıcı sayısı ile Türkiye birçok ülkeyi sosyal medya kullanımında geride bırakır. Bağımsız araştırma kurumu comScore'un Ekim 2012 verilerine göre Türkiye, 32 milyonu aşan Facebook kullanıcısıyla dünyada yedinci sırada yer alır. Twitter kullanımında ise Türkiye yaklaşık 8 milyon kullanıcısıyla dünya sıralamasında 11. sıradadır. Bunun yanında İstanbul en çok tweet atılan 20 şehir arasında dünyada 12. sırada bulunmaktadır. Sosyal medyaya yönelik bu ilgi birçok dijital ajansın hayata geçmesine ve aynı zamanda geleneksel medyanın bu alana yönelmesine neden olur.

MOBİL YAYINCILIK

Medyanın en yeni sektörü olan mobil yayıncılık, 2000'lerde operatörlerin SMS yoluyla bilgi/haber aktarmasıyla başlar, ardından medya gruplarıyla birlikte çalışarak büyür. 2009'da 3G lisans ihalesinin yapılmasının ardından mobil yayıncılıkta internet erişimi hızla yaygınlaşır, sektöre önemli bir gelir kaynağı oluşturur. Türkiye'de 2012 Eylül ayı itibarıyla 67.160.000 olan mobil abonenin, 40.300.000'i 3G abonesidir. Ayrıca, karasal sayısal yayıncılığa geçişle birlikte Uluslararası Telekomünikasyon Birliği tarafından alınan karar çerçevesinde yayıncılık bantlarının bir kısmı 4. nesil GSM servislerine tahsis edilir. Böylece bu banttan diğer ülkelerle birlikte Türkiye'de daha kaliteli GSM hizmetleri yürütülebilecektir.

EĞİTİM

Türkiye'de medya alanında eğitim veren 52 iletişim fakültesi bulunmaktadır. İletişim fakülteleri, medya sektörünün kalifiye işgücünü sağlayan birincil kaynak durumundadır. Bu okullardan yılda ortalama 6 bin öğrenci mezun olmaktadır.

2010 TÜRKİYE'NİN İLK VE TEK IPTV PLATFORMU HİZMETE GİRDİ

Türkiye'de İnternet Temelli Televizyon (IPTV) çalışmaları 2008 yılında başlar ve Türk Telekom'un İnternet şirketi TNET, yaklaşık bir buçuk yıllık bir deneme sürecinin sonunda, Eylül 2010'da, Türkiye'nin ilk ve tek IPTV platformunu IPTvibu lisansı ile üç büyük şehirde hizmete sokar.

2010 ARÇELİK İLK 3 BOYUTLU LED TELEVİZYONU ÜRETTİ

2011 ARVAK AÇIKHAVA REKLAMCILARI VAKFI

Türkiye'de 1990'lı yıllardan başlayarak her yıl artarak büyüyen ve gelişen Açık hava mecrası, bu gelişimin doğal sonucu olarak yerel ve uluslararası Açık hava şirketlerinin Türkiye'ye ciddi yatırımlar yapmasını ve organize Açık hava diye tanımlanan network'lerin ortaya çıkmasını sağlar. 23 Temmuz 2011 tarihinde yasal bir zemine oturtularak Açık hava Reklamcılar Vakfı / ARVAK kurulur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Ahmad, Feroz. (1995). Yavuz Alogan (çev.), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, s.156. İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Akçura, Gökhan. (2009). "Alo Telefon." Sezgin Çevik ve Asiye Komut (yay. haz.), *Ahizeden Cebe Bir Telefon Öyküsü*. Ankara: Turkcell.

Akçura, Gökhan. (2008). "İstanbul Radyosu: Bir Kahramanlık Öyküsü." *Roll* Aralık 2008.

Akçura, Gökhan. (2012). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye Matbaacılık Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı, BASEV, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Atılğan, Semra. (2009). *Türk Basınında Fikir İşçileri ve Yasal Hakları* (2. Baskı), sf. 42-43. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul: Bas-Haş.

Atman, Tuncay. (2013). "Türkiye Elektronik Sanayinin Tarihi ve Günümüzdeki Durumu." *Elektrik Mühendisliği* Ocak 2013, sayı 446.

Aysel Aziz. (2003). *Siyasal İletişim*, s. 83. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Babacan, Muazzez. (2012). *Nedir Bu Reklam?*, İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım.

Başgelen, Nezih., Akçura, Gökhan. (1998). "La Turquie Kemaliste" (Kemalist Türkiye). *Atatürk Döneminde Yeni Türkiye Yeni İnsan*. İstanbul: Ray Sigorta Yayını.

Bayrak, M. Orhan. (1999). *İstanbul Tarihi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Bayram, Yavuz. (2005). "Türk Edebiyatı'nda İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz." *Hece* Ankara 2005, sayı 104-105, sf. 484-500.

Bengi, Hilmi. (2012). "Tarihsel Süreç İçinde Basın Özgürlüğü." Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi ve South East Europe Organization'ın (SEEMO), 3-7 Aralık 2012'de Cibali Kampüsü'nde başta Güneydoğu Avrupa bölgesi olmak üzere tüm Avrupa'dan gazeteci, online gazeteci, blogger, köşe yazarı ve iletişim akademisyenlerini bir araya getiren "İstanbul Media Days 2012" konferansında sunulan bildiri.

Bir Bakışta Türk Medyası, Ankara: TC Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2013.

Çakır, Elif. (2004). *Televizyon Sektör Raporu*, Mayıs 2004. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Durmaz, Ömer. (2015). "Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Döneminde Modernleşmenin Sosyal ve Ekonomik Bir Göstergesi Olarak Afiş/Reklam Sütunlarının Tarihi" (Konferans metni). IFAS - International Fine Arts Symposium - Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu, 12-13 Kasım 2015, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Konya.

Düzenli, Şükran., Kavuran, Tamer. (2004). "Görsel İletişim Aracı Olan Pulun Tarihi Gelişimi ve Grafik Ürün Olarak Önemi." *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* Aralık 2004, cilt 28, sayı 2.

Gazetecilik, Radyo TV Tarihi. MEGEP, TC Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 2008.

Gökhan Akçura'nın yayımlanmamış televizyon tarihi notları.

Gültekin, Gökhan. (2012). *Televizyon Reklamlarında Spor Teması Kullanımının Marka Tutumu Üzerindeki Etkisi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Irmak, Orhan. (2011). *1945'den Günümüze Türkiye'de Ambalaj Tasarımının Gelişme Dinamikleri* (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

İnuğur, Nuri. (1982). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

İşler Keloğlu, Esra. (2007). "Demokrat Parti'nin Halka İlişkileri Üzerine Bir İnceleme." *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, sayı 24, sf. 111-128.

"İTÜ'de Radyo ve Televizyon." *İTÜ Vakfı Dergisi* Ocak 2004.

Kabacalı, Alpay. (2000). *(Başlangıcından Günümüze) Türkiye'de Matbaa, Basın ve Yayın*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Koloğlu, Orhan. (1981). *Takvimi Vekayi (Türk Basınında 150 Yıl: 1831-1981)*. Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayını.

Küçükerman, Önder. (1997). Önder Küçükerman (yay. haz.), Aslı Tunç ve Hakan Tunç (çev.), *1847'den 1997'ye Siemens'in 150. Yılı (Türkiye Bölümü)*. İstanbul: Siemens Yayını.

Milliyet, 23 Eylül 1986.

Nüzhet Gerçek, Selim. (1939). *Türk Taş Basmacılığı*. İstanbul: MEB Yayınları. Özkan, Necati. (2004). *Seçim Kazandıran Kampanyalar*, s.61. İstanbul: Mediacat Yayınları.

"Telgraf." (1994). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, cilt 7, sf. 243-244. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

Turgut, Nükhet. (1984). *Siyasal Muhalefet*, s. 268. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.

YARARLANILAN ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

Açık hava Reklamcılar Vakfı - ARVAK. <http://www.arvak.com.tr/Arvak> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

"Arçelik'ten 'En İnce Yerli'" *Milliyet*, 8 Nisan 2016. <http://www.milliyet.com.tr/arcelik-ten-en-ince-yerli-/ekonomi/detay/2223264/default.htm> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

"Basın Bülteni." *İstanbul Teknik Üniversitesi Radyosu*, 28 Eylül 2016. <http://www.radyo.itu.edu.tr/content.php?id=11> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

"Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı." *Wikipedia* içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Birinci_Beş_Yıllık_Sanayi_Planı adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

YARARLANILAN ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

“Büyük Postane.” *Vikipedi* içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Büyük_Postane adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Casper (şirket).” *Vikipedi* içinde. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Casper_\(şirket\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Casper_(şirket)) adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Cep Telefonunda Yerli Üretim.” *NTV*, 14 Ocak 2006. <http://arsiv.ntv.com.tr/news/357269>. asp adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Çakır, Hamza. (2011). “Tercümân-ı Ahvâl.” *İslam Ansiklopedisi* içinde, cilt 40, sf. 495-497, Türkiye Diyanet Vakfı. <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c40/c400291.pdf> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Çetin, Özgür. (2014). “Akıllı Telefonda Yerli Dönemi.” *Aljazeera Turk*, 10 Şubat 2014. <http://www.aljazeera.com.tr/aljazeera-ozel/akilli-telefonda-yerli-donemi> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Dalbudak, Şulecan. “Türkiye’de Basın İşletmeleri.” *Özgür Gazeteciler Platformu IV. Kuvvet Medya* içinde. <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arsiv/sule.html> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Hakkımızda.” *Doğrudan Pazarlama İletişimcileri Derneği*. <http://www.dpid.org.tr/tr/Hakkimizda> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Ebüzziya, Ziyad. (1993). “Ceride-i Havâdis.” *İslam Ansiklopedisi*, cilt 7, sf. 406-407, Türkiye Diyanet Vakfı. <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c07/c070283.pdf> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Fakülte Hakkında.” *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi* içinde. <http://ilef.ankara.edu.tr/fakulte/> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Genç İletişimciler Yarışması.” *Aydın Doğan Vakfı* içinde. <http://www.aydindoganvakfi.org.tr/egitim/genc-iletisimciler-yarismasi> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Hakkımızda.” *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu – RTÜK* içinde. <http://www.rtuk.org.tr/#> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Hakkımızda.” *Televizyon Yayıncıları Derneği* içinde. <http://www.tvyd.org.tr/hakkimizda> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Hakkımızda.” *Türk Haberler Ajansı* içinde. <http://www.tha.com.tr/tr/?s=2> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“IAB Türkiye.” *IAB Türkiye* içinde. <http://www.iabturkiye.org/icerik/iab-turkiye> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“İlk Yerli Cep Telefonu Banttan Çıktı.” *Milliyet*, 15 Aralık 2013 <http://www.milliyet.com.tr/ilk-yerli-cep-telefonu-banttan/ekonomi/detay/1807884/default.htm> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“İletişim Şurası.” *bianet*, 28 Ağustos 2016. <http://bianet.org/bianet/medya/16813-iletisim-surasi> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Kahraman, Alim. (2011). “Terakki.” *İslam Ansiklopedisi*, cilt 40, sf. 481-482, Türkiye Diyanet Vakfı. <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c40/c400282.pdf> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Kala, Ahmet., İnce, İrfan (yay. haz.). (2009). *Alâmet-i Fârîka’dan Markaya*. Ankara: Türk Patent Enstitüsü Yayınları (no. 23), Sınai Mülkiyet Tarihi Serisi (no. 2). *Türk Patent Enstitüsü* içinde. <http://www.tpe.gov.tr/TurkPatentEnstitusu/resources/temp/3BA51776-BF7B-436A-8E7D-636270AB7C0A.pdf> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Kırmızı Ödülleri.” *Vikipedi* içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_%C3%96d%C3%BClleri adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Kuruluş.” *Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu – BTK*, 25 Haziran 2015. <http://www.btk.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Kurulus> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Kuruluş.” *Reklamcılar Derneği* içinde. <http://rd.org.tr/kurulus.html> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Kuruluşundan Bugüne Anadolu Ajansı.” *Andaolu Ajansı* içinde. <http://aa.com.tr/tr/p/tarihce> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Raks.” *Vikipedi* içinde. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Raks> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“RV Ne İşe Yarar?” *Reklamcılık Vakfı* içinde. <http://www.rv.org.tr/content/rv-ne-ise-yarar> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Sedat Simavi Ödülleri.” *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti* içinde. <http://www.tgc.org.tr/oduller/sedat-simavi-odulleri.html> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Seka.” *Mühendis ve Makine* Ağustos 2007, cilt 48, sayı 571, sf. 49-50. http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/cb929eae7a499e5_ek.pdf?dergi=101 adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Sinema Televizyon.” *TC Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi* içinde. <http://www.msgsu.edu.tr/tr-TR/sinema-televizyon/139/Page.aspx> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Sinema Televizyon.” *TC Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sinema Televizyon* içinde. <http://www.msgsu.edu.tr/tr-TR/sinema-televizyon/302/Page.aspx> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Tarihçe.” *Arçelik AŞ* içinde. <http://www.arcelikas.com/sayfa/76/Tarihce> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Tarihçe.” *Aselsan* içinde. <http://www.aselsan.com.tr/tr-tr/hakkimizda/Sayfalar/Tarihce.aspx> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Tarihçe.” *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 11 Ağustos 2012. <http://iletisim.istanbul.edu.tr/?p=68> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Tarihçe.” *Kristal Elma* içinde. <http://www.kristalelma.org.tr/tarihce.html> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Tarihçe.” *RVD – Reklamverenler Derneği* içinde. <http://www.rvd.org.tr/tarihce> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Tarihçe.” *TRT* içinde. <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Tarihçe.” *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti* içinde. <http://www.tgc.org.tr/basin-muzesi/tarihce.html> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Televizyon İzleme Araştırma Komitesi.” *Vikipedi* içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Televizyon_%C4%B0zleme_Ara%C5%9Ft%C4%B1rma_Komitesi adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Tokgöz, Oya. (2003). “Türkiye’de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi.” *Kültür ve İletişim*, sayı 6/1. *Academia.edu* içinde. https://www.academia.edu/13584356/Kültür_ve_İletişim_2003_6_1 adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Türk Elektronik Sanayicileri Derneği. <http://www.tesid.org.tr/> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Türk Telekom.” *Mühendis ve Makine* Ağustos 2007, cilt 48, sayı 571, sf. 35-38. http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/555ebe0ce426f7f_ek.pdf?dergi=101 adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Türkiye’de Yayın Yapan Televizyon Kanalları Listesi.” *Vikipedi* içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye%27de_yayın_yapan_telemvizyon_kanalları_listesi adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

“Türkiye’deki Gazetelerin Listesi.” *Vikipedi* içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye%27deki_gazetelerin_listesi adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Uğur Tanrıöver, Hülya. (2011). *Türkiye’de Televizyon Yayıncılığı 2011*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Sektörel Etütler ve Araştırmalar (yayın no. 2011-24). *İstanbul Ticaret Odası* içinde. <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0026033.pdf> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Yılmaz, Kamil. “Türk Telekomünikasyon Sektöründe Reform: Özelleştirme, Düzenleme ve Serbestleşme.” *Perşembe Konferansları. Rekabet Kurumu* içinde. <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FPer%25c5%259fembe%2BKonferans%25c4%25b1%2BYay%25c4%25b1n%2Fperskonfyyn73.pdf> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

Bu dosya kapsamında ele alınamayan ancak incelemeye değer iki konu olan kadın ve çocuk dergileri için:

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. (1993). *Kadın Dergileri Bibliyografyası*. İstanbul: Metis Yayınları.

A. Pınarcı, Gülden. *Kadın Dergileri. Atılım Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Müdürlüğü* içinde. <http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2013-03/images/kadin-dergileri.pdf> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı.

S.A. “Osmanlı’dan Günümüze Çocuk Dergileri.” *Fabilog*, 5 Eylül 2014. <http://fabilog.com/osmanli-dan-gunumuze-cocuk-dergileri/> adresinden 28 Eylül 2016 tarihinde alındı..

BİYOĞRAFİLER

GÖKHAN AKÇURA

DTCF Tiyatro Kürsüsü'nü bitiren Gökhan Akçura, aynı alanda öğretim üyesi olarak çalıştı. 1980'de üniversiteden ayrılarak reklamcılık, senaryo yazarlığı, yayıncılık, editörlük, dramaturgluk yaptı. Sinema, tiyatro, gündelik yaşam tarihi gibi konularda otuz aşkın kitabı yayımlandı. 1998'de *Albüm* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. Birçok belgesel ve serginin hazırlanmasında katkıları oldu. Halen serbest araştırmacı ve yazar olarak çalışmalarını sürdürüyor.

PELİN DERVİŞ

Mimar; bağımsız editör ve küratör Pelin Derviş İTÜ Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu; yüksek lisans öğrenimini aynı üniversitenin Mimarlık Tarihi Bölümü'nde tamamladı. Son 12 yılda mesleğinin kültürel üretim boyutuna odaklandı. Türkiye'deki modern mimarlık üretiminin belgelenmesi ve İstanbul odaklı güncel kentsel konular özel ilgi alanlarıdır.

